

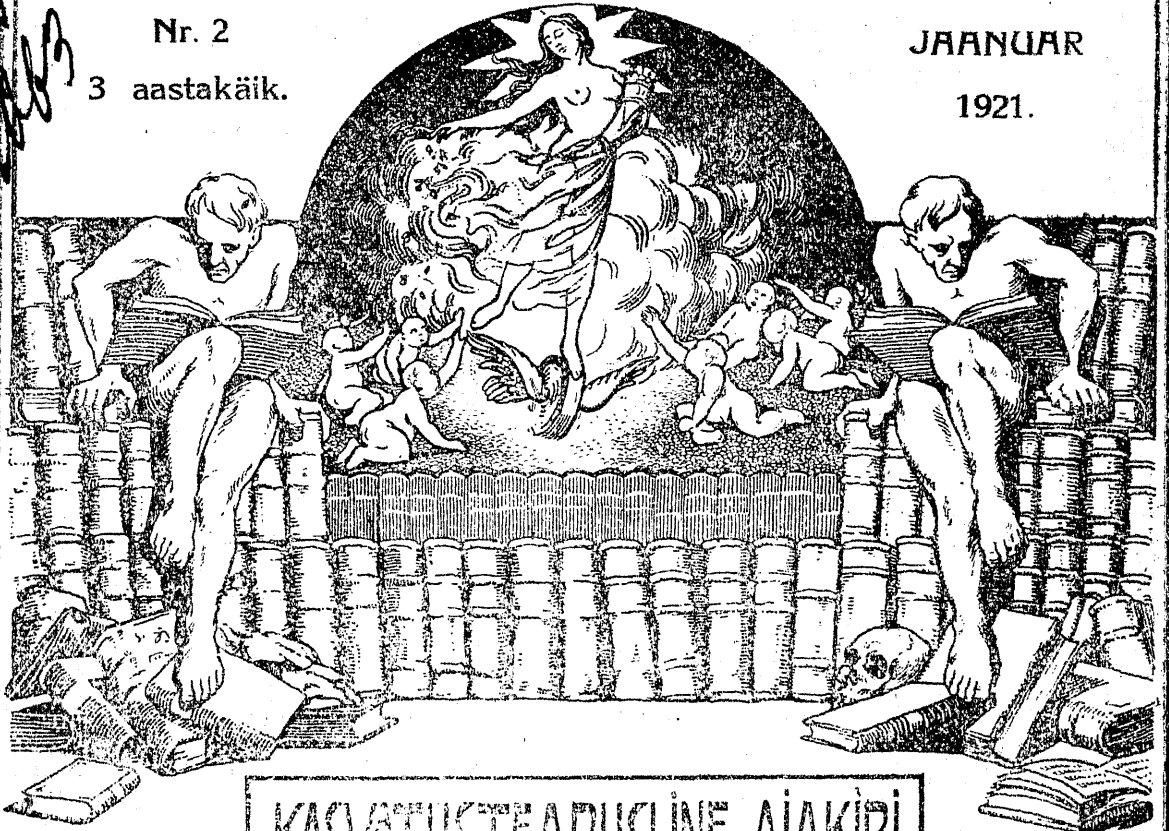
KASVATUS.

Nr. 2

3 aastakäik.

JAANUAR

1921.

KASVATUSTEADUSLINE AJAKIRI.

A. Albo.

1921 a.

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA.

TOIMETUS:

J. Annusson, O. J. Kiesel, J. Piiskar, K. Õunapuu,
Hans Roos (peatoimetaja).

Toim. aadress: Pikk tänav nr. 54, telefoni nr. 14-63.

SISÜ:

1. O. J. K.: De jure.
 2. J. Kents: Maateaduse meetoodika ilmutumise puhul.
 3. Kooliuuendus välismaal.
 4. KIRJANDUS: Märkus lastelaulust.
 5. Teated ühis-Soome koolikongressi korraldava Eesti toimkonna tööst.
 6. ORGANISATSIOONIDE TEATED: Ülemaaline õpetajate päev.
- AMETLIK OSA.

Kuulutage „Kasvatuses”,

sest „Kasvatusel” on lugejaid üle maa.

Koolitarvete- ja kirjutusärid,

„Kasvatuses” lugejad on Teie kõige püsivamad
tarvitajad.

Koolivalitsused,

õpetajate valimistest on kõige otstarbekoha-
sem teatada õpetajaile „Kasvatuses” kaudu.

Kohasoovijad õpetajad,

pakkudes oma tööjõudu „Kasvatuses” veergudel,
leiate parema töökoha.

Sellepärast kuulutage „KASVATUSES”!

Kuulutuste hinnad:

1 lehekülg — 2000 marka.

$\frac{1}{2}$ ” — 1000 ”

$\frac{1}{4}$ ” — 500 ”

$\frac{1}{8}$ ” — 250 ”

Õpetajate valimiste ja kohaotsimiste kuulut. $\frac{1}{8}$ lehek. suurused 200 mrk.

Alalistele ja mitmekordselt kuulutajatele hinnaalandus.

„KASVATUSES” talitus.

Eesti Õpetajate Liidu häälkandja

Nr. 2

Jaanuar 1921.

3. aastakäik

DE JURE.

O. J. K.

Eesti on vastu võetud suurriikide poolt iseseisvate rahvaste peresse. Mõjuvamad Euroopa riigid on tunnistanud meie kavakindlat ja järeljätmatut püüet iseseisvatena elada ja riiklist elu korraldada nii, kui see meile kõige kohasem.

Siit alates on Eesti rahva enese käes tema tulevik. Võim ei ole meid oma alla paenutanud, — nüüd oleme ka moraalselt rahuldatud.

Ulitahtis ajajärk saabub meie rahvale. Lähemast tulevikust oleneb meie arenemine ja sisemine jõud.

Kuid missugust vastutust praegune põlv kannab Eesti ajaloo ees!

Kõik oleks väga hea ja ei tarvitseks karta, kui mitte lähem sünk minevik meid ei heidutaks, — lähem minevik, raske ja õudne, kust oleme omandanud palju pahesid, halbu kalduvusi ja iseigi ükskõiksust enda kultuuri suhtes.

Oleme väikene rahvas, kelle tulevik ei seisa hiilgavas ilmapoliitikas rohkearvulises sõjaväes ja ilusates käeliigutustes.

Töö ja haridus on meie ainamad vourused, mis siiski kindlamaks aluseks Eesti riiklisele iseseisvusele, mis unistusest tõejaks saanud.

Meie praegune seltskond, mis kauakestvail raskeil sõja ja revolutsiooni ae-

gadel nii palju läbi elanud, aineliselt ja vaimliselt kannatanud, on laihtunud.

Jäme egoism, kuritegevusline ahnitsemine, kalduvus poliitilisele märatsemisele oma kodus on juurinud idealismi: elatakse nii, kui seda hetkal instinkt eelistab.

Intelligents on välja kurnatud. Päevased mured, majanduslised kitsikused, mille tõttu peost suhu elatakse, kütkestavad jõudusid ainult igapäevase leiva teenistuses.

On aeg ennast leida!

Eesti õpetaja on olnud kõige pimedamal surve ajal rahvuslise aate audujaks. Temast on välja võrsunud nii mitmed endise ja praeguse aja silmapaistvamad poliitilised ja avaliku elu tegelased, ja, võib olla, on õpetajaskond ainukene seltskondline kiht, kes aatele ustavaks on jäänud ja Eesti tulevikku kujub ennastalgavalt.

Opetajaskonna idealismis peitub ka Eesti riigi tuleviku hiilgus.

Iga päevaga selgunevad need suured ülesanded, mida annab meile, õpetajaile, uus demokraatiline Eesti kool riiklise arenemise suhtes. Lühikene aeg lahutab meid sellest päevast, millal irdusime pealesunnitud pärandusest, et luua iseseisvalt, oma algatusel, uusi avaramaid elutsemise tingimusi ja tihes sellega ka

kooli, uute ülesannetega ja uute lahendamise meetodidega. Opetajaskond usub kindlasti, et Eesti kool loob Eesti tuleviku riigi.

Praegune seltskond on saanud halva hariduse ja halva kasvatusena. Vaen võõra kooli vastu on meid ükskõikseks ja vaenuliseks isegi teinud oma koolile ja koolitöölistele. Mõjuvad poliitilised erakonnad, riigimehed, rahvasaadikud vaatavad läbi sõrmede, kuidas kool igapäevaga ikka viletsamatesse tingimustesse satub.

Sundusline algharidus on tühine sõnakõlks, kui sisuliselt ainult sundus ilma hariduseta saavutatakse.

Kool ilma raamatuta, ilma õpevahendita, ilma haritud õpetajata, ilma kooliruumideta, — see on meie sundusline algkool.

Kui vähe loevad õpilased raamatute puudusel! Meil on algupärane ilukirjandus, mis ilma valikuta kasvanud ja mida arenematud lapsed loevad. Teadusline literatuur, millega lapsed võiksid täiendada koolis saadud teadmisi, puudub täiesti.

Mis võiksite soovitada lastele lugeda Eesti keeles ühes või teises teaduses?

Kui vähe näillikkust meie koolis! Puuduvad kaardid, õpiabinõud, puuduvad võimalused ekskursioonide teha. Kuidas arenevad laste mõistus ja silmaring, kui nad ainult nelja tühja kooliseina enese silme ees näevad!

Ka õpetajatel puuduvad avaramad võimalused ennast täiendada ja värskendada: puuduvad kohased raamatud, ja puudub ka aineline võimalus neid soetada.

Kuidas kooliruumidega lugu on, — seda teab igaüks. . .

Ei ole vaja ülesse lugeda kõiki meie kooli varjukülgesid. Selge on, et nii ei

või edasi kesta iseseisva noore riigi kodanikkude kasvatus ja haridus: meie noorsugu kasvab palju raskemates tingimustes, kui meie ise võõras koolis.

Oige on, et õpetajaskond ükski ei suuda palju teha meie haridusolude parandamiseks. Riik, seltskond peavad kiiresti appi tulema, et meie noor kultuur võiks areneda ja süveneda.

Opetajaskonnal on aga tähtis ülesanne igal ajal, igal pool ja kõige energilisemalt kooli huvides esineda kavakindlate nõudmistega Eesti hariduse arenemise suhtes.

Ei või olla enam ettekäändeks meie vaesus ja majandusline kitsikus, kus oht ralt mõnjonisi läbi lüüakse või kokku kuhjatakse. Puudub arusaamine ja tahtmine hariduse edendamises. Seltskonna südametunnistus on tuimaks jäänud.

Meie tulevik on haritud, arenenud ja töövõimuliste kodanikkude kätes, keda kool peab looma: Opetaja on kooli hing.

Järeldusi tehku igaüks ise.

Eesti õpetajaskonnal on meeldiv, kuid vastutusrikas ülesanne meie rahva tuleviku ees:

luua ja korraldada demokraatlist kooli, arendada ja juhtida uut tõusvat põlve ja äratada seltskonda kooli ja hariduse toetamiseks.

Need ülesanded on meil ikka olnud. Need ei ole uuesti leitud töed. Kuid nüüd, kus meie peale vanad kultuurriigid vaatavad kui täisõigusliste riigikodanikkude peale, kus seltskonnas mõtete ja väljavaadete kõikumus peab kaduma, olgu kõigile meile pühamaks kohuseks uuele tõusvale, värsketele ja haritud põlvele teed tasandada.

Opetajaskond peab siin eesrinna sammuma.

Maateaduse meetodika ilmutamise puhul.

J. Kents.

Jaan Rumma. «Maateaduse õpeviis». Tartus 1920. Kirjastusühisus «Loodus». Lhk. 176.

Põud on meie koolikirjanduses senini valitsenud. Viimasel ajal on asi juba muutumas paremuse poole. Kooli- ja õpi-kirjandus paisub peaaegu iga

päevaga arvuliselt ja sisuliselt. Põuast võiks juttu olla ainult mõnedel aladel. Üks sarnastest aladest on maateadus. Nimeliselt on meil küll ka sellelgi alal õpirahvatud kõigi ühtsus-kooli astmete jaoks olemas, nimelt J. L. Jürgensi kokkuilpitud «Maateaduse» ja

«Geograafia õpiraamatud». Uldiselt on tuttav, et ainuvalitsus enamasti ikka mõtteaer ning jõuetu on. Seda sama peab küll ka kahjuks meie praeguse kooli maateaduslise kirjanduse ainuvalitseja J. L. Jürgensi teoste kohta tähendama.

Et asi selgem oleks, millest meie praegune maateaduslise kirjanduse põud tingitud, heidame lühikese pilgu selle õpiaine hilisema arenemise peale.

Vene keskkoolides vaadati veel alles aastat 5—6 tagasi maateaduse kui enam-vähem kõrvalise õpiaine peale ning käsitati seda ainet ainult nooremates ning keskmistes klassides. Meie maal asuvas koolides õpetati maateadust võõras vaimus ja sihis. Maateadus ajalooaga olid tugevamateks jõududeks venestuse vankri ees. Parem ning intelligentsem osa Vene pedagoogidest oli küll juba ammu ehamääralise seisukoha ära tunnud, kuhu oli asetatud maateadus teiste keskkooli üldharidusliste õpiainete seas. Nõuti uuendust ja parandust. Kuid tolleaegne Vene koolide valitsus jäi kauaks ajaks kurdiks kõigi uuendusnõuete vastu. Viimati võeti siiski maateaduse kui kooliõpiaine reformeerimine ametliselt käsile ning suudeti sellel alal enne ilmsõja lahtipuhkemist ainult algus teha. 1. juulil 1914 kinnitati valitsuse poolt uued maateaduse õpikavad meesgümnaasiumide jaoks. Hiljem määrati need kavad mõnede lühendustega ka realkoolidele juhtnõuiks. — Alatud reformeerimise teed on meil nüüd ka Eeesti iseseisvuse ajal edasi mindud. Kuid kaugemale pole meie aga veel mitte jõudnud. Halb Vene tsaariaegne pärandus seob meid veel käsist ja jalust. Meie pole veel suutnud sennini oma keskkoolide jaoks maateaduse õpikavugi kokku seada. Muudest ajanõuetele vastavaist õpivahendeist ning õpiraamatuist ei maksa juba rääkidagi. Ka puuduvad meil erilise ettevalmistusega õpetajad, kes suudaksid maateaduse õpetust kesk- ja algkoolides soovitavale kõrgusele viia. Vene ülikool, instituut ning seminaar ei andnud seda ettevalmistust Vene õpetajatele, veel vähem suutis ta anda seda praegustele Eesti õpetajatele. Läheb vis veel hulk aega, enne kui Tartu ülikool keskkoolidele teiste õpetajate seas ka hästi ettevalmistatud geograafikuid tarvilisel arvul suudab anda.

Need, kes praegu maateadust õpetavad meie keskkoolides ja kõrgemates algkoolides, on end iseõppimise teel selle aine õpetamiseks enam-vähem ette valmistanud ning peavad seda edaspidigi tegema, kui tahavad vähegi ajaga ühes sammu pidada. Senni on muu seas metoodilise kirjanduse puudus sellel alal suuri takistusi teinud. Eesti keeles polnud midagi saada. Venekeelne kirjandus maateaduse metoodika alal oli sisuliselt ja arvuliselt üsna kehvapoolne, ning puudub juba teist kolmat aastat kirjandusturul täiesti. Saksakeelne maateaduse metoodika kirjandus, mis viimasel aastal meie Saksa raamatukauplustesse müügile ilmunud, on kaugelt suuremale osale õpetajaile kättesaamatu majanduslisil, osalt ka keelelisil põhjuseil. Pealegi on saada olnud ainult üksikuid töid ning neidki vähesel arvul.

Lääne-Euroopa, eestkätt Saksamaa pedagoogilises kirjanduses on viimasel aastakümnetel maateaduse alal mitmed muudatused ja uuendusnõuded üles seadud ja osalt ka ellu viidud. Palju rohkem on aga veel kavatsustena elluviimist ootamas. Suur Euroopa sõdagi (peale riikliste ja piiriliste muudatuste) on maateaduse alal uusi vaatekohte avanud, mitmed uued küsimused päevakorraks toonud. On puhumas uued tuuled, liikumas uued voolud. (Vaata muu seas näit.: 1) Prof. Dr. P. Wagner «Methodik des erdkundlichen Unterrichts I. ja II.», Leipzig 1919 ja 1920, 2) prof. Dr. A. Supan «Leitlinien der allgemeinen politischen Geographie», Leipzig 1918, j. t.).

— Meie õpetajaskond, kes sellest seni küll vähe kuulda saanud, on nähtavasti siiski uuenduste vajaduse enam vähem instinktiliselt ära tunnud. Ollakse juba arusaamisele jõudnud, et mitte iga õpetaja, kes ühel ehk teisel alal ülikooli kursuse lõpetanud, veel mitte küllalt küps pole keskkoolides maateadust õpetama. Alles mõne aasta eest oli see hariliseks nähtuseks Vene- ja Saksa maagi keskkoolides, et maateaduse tunnid teiste ainete õpetajaile olid lisatudideks. Nüüd seatakse Saksamaal nõudmine üles, et maateaduse õpetajal olgu samuti eriline kõrgem haridus, nagu seda nõutakse teistelt keskkooli üldharidusliste ainete õpetajailt. — Ka meil tuntakse juba ära, et maateaduse juures endistes jälgedes käia ei kõlba. Tuleb uusi teid leida, uusi radu rajada.

See pole aga mitte kerge ega lihtne — nõuab hulga tööd, aega ja vaeva. Ning sellest siis ka pöud meie maateaduslise koolikirjanduse alal. Sellest siis ka maateaduse õpetajate pöud keskkoolides, mis üldise õpetajate põua seas eriti tuntav (näit. Tallinna keskkoolides).

— Ulemalnimetatud Jaan Rumma «Maateaduse õpeviis» tahab omal alal uut sihti näidata, uut rada rajada. Aeg on selleks ka enam kui kohane, enam kui pakiline. Arvan, et kõik meie uuenduste poole pütüdjad maateaduse õpetajad kesk- ja algkoolides hiljuti ilmunud uuele teejuhile lahkest südamest «tere tulemast» võivad ütelda, olgugi et see teejuht veel kõigis küsimustes nõu ei suuda anda, teed ei suuda näidata. Seda ta ka ei tahagi. «Selle raamatu ülesanne oleks ainult äratust tuua, tõuget anda ja virgutada järelemõtlemisele ning ümberkaemisele» — lausub autor raamatu eessõnas (lhk. 5).

— Kui meie sellest seisukohast Jaan Rumma teost hindamisele võtame, siis peab tunnistama, et see ülesanne autoril täiesti korda on läinud. Lugeses tundub, et autor oma asja tõsiselt on võtnud, teda pikemalt läbi kaalunud, hulga paremat Saksa ja Vene maateaduse meetoodilist kirjandust läbi töötanud ning seda Eesti õpetajaile esitanud ja soovitanud, mida ta tunneb Eesti koolidele kohase olevat. Ka eeskuju valimine autoril õnnestanud. Eeskujuna on nähtavasti tarvitatud eestkätt venekeelset prof. A. A. Ivanovsky tööd „О преподавании географии“, seal juures ka paremaid saksakeelseid töid, mida Ivanovsky oma teose kokkuseadmise juures allikatena tarvitanud ja tsiteerinud. Nagu mainitud A. A. Ivanovsky teos, nii pole ka J. Rumma raamat mitte otsekoheseks meetoodika õpiraamatuks määratud. Sellepärast saavad teda kasulikult tarvitada nii hästi algkoolide õpetajad kui ka keskkoolide maateaduse õpetajad. Viimaste tähelepanu tuleks eriti juhtida raamatu teise poole peale (lhk. 62 alates), kuna esimeses pooles vast rohkem küsimusi ja ainet on käsitatud, mis algkoolide õpetajaile eriti tähtsam. Kindlat piiri aga tõmmata sellele vahele, mis ainult algkoolide ehk mis jälle keskkoolide jaoks mõeldud, muidugi ju ei saa. On ju aine ja küsimused, mis raamatus käsitust leidnud, ükssteisega sedavõrd seotud, et see, mis vast algkooliõpetajai-

le tingimata tarvilik on teada, keskkooli maateaduse õpetajale igatahes kasulik on teada.

— Moodne geograafia meetoodika seab ühtluskooli (alg- ja keskkool) maateaduse õpetuse tsentrumiks, koonduspunktiks kodumaa tundmise*) (mitte ära vahetada koduloo mõistega). Kodumaalised objektid ja muljed seatakse aluseks, mille peal baseerib võõraste maade ja rahvaste tundmaõpp ja terve maateaduse kursus ühtluskoolis. — Seda teed käib ka Jaan Rumma. Nii kirjutab ta (lhk. 62): «Kodumaa peab omandama enesele keskkoha maateaduse õpetuses. Siit valguvad niidid välja teistes maadesse, siit saadakse mõõdupuu, millega võrreldakse, asendatakse kõrvu ja hinnatakse nähtusi ja fakte, mida tähele pannakse võõrail mail. Ainult sel korral saame neist selge kogumulje, pildi». Ehk jälle edasi (lhk. 63): «Parem põhjalikult tunda ühte maad, mis aluse annab ka teiste tundmiseks, kui kergelt vaadelda mitut maad. . . Võõraid maid tuleb tunda õppida nii palju ja nii põhjalikult, kui seda nõuab kodumaa maateadusest arusaamine, kui palju mõjuvad need maad kodumaa arenemisele ja edenemisele kaasa. Seepärast tutvustame lapsi põhjalikumalt nende maadega, millel on meie tarvis kaubandusline, tööstusline, kultuuriline ehk mõni muusugune tähendus. Seal juures rõhutame just neid nähtusi ja fakte, mis aitavad meid kodumaa tundmises süveneda, avades meile uusi põhivaateid ja kultuurilisi ülesandeid rahvaelu arendamise väljal». — Tsiteeritud tendents annab Rumma teosele meie oludes uudsus, värskuse ja ka mahlakusegi. Käisid ju meie koolide veneaegsed maateaduse kavalised nõuded ülemal esitatud põhinõuetele täitsa risti vastu.

— Teine uudsus, muidugi meie oludes, mis Rumma teos esitab, on n. n. «maastikkude» küsimus. Et selgem oleks, mida «maastiku» all mõista, anname sõna raamatu autorile. Ta kirjutab lhk. 65 ja 66: «Võttes (maateaduse) aluseks poliitilisi üksusi — riike, lõhume ja la-

*) Kodumaa tundmine — meil on ta sisuliselt Eestimaa geograafiline tundmaõpp laiemal alusel.

Kodulugu — sisuliselt õpilaste lähema ümbruse, kodukoha, tundmaõpp vaateõpetuslisel alusel 1—3 õpiaastal.

hutameme omavahel tihedalt ühendatud geograafilised objektid ja nähtused, sest riikide ja nende üksikute osade piirid ei lange tihti kokku loomuliku maastiku piiridega. Euroopa riikidest moodustab ainult Inglismaa terve maastiku. Nii langeksid mäed (Alpid, Püreneid jne.) osadeks, jõgede (Rheini, Donau, Weikseli jne.) süsteemid katkeksid, madalikud ja tasandikud (Rheini, L.-Ameerika, P.-Euroopa jne.) lõhutaks ning isegi jõgede (Rhein, Araks, Paraguai jne.) kaldaid tuleks lahus vaadelda. Selle tagajärjel kaob loodusline tervikus ja üksikute nähtuste olenevus üksteisest, takistub ja raskendub ka üldise selge ja ereda pildi loomine teatavast maast. ... Loomulik maastik näitab nii maapinna kuju ja ehituse kui ka kliima, inimese elutingimuste jne. pooldest täielist omapärasust, erilist iseloomu, mis teda lahutab ümbritsevatest maadest. ... Maastik on geograafias sama väärtusega, kui grammatikas lause, ning ta üksikutel osadel (pind, loodus jne.) on sama tähtsus, kui lauses sõnadel». —

Et maastikkude küsimus meie õpetajaskonnale enam vähem võõras ala, oleks tarvilik olnud seda küsimust lähemalt käsitada. Ka oleks soovida olnud, et näitusena esitatud oleks mõni maastikkude kava välis-Euroopa või Euroopa maateaduse alalt. — Eesti maastikkude kavas (lhk. 66) jääb arusaamatuks, missugust maaala P.-Eestis mõtleb autor, «J ä r v e d e v ö ö» all. Teadupäraselt asuvad P.-Eestis järved võõna selles maastikus, mida nimetab J. Rumma oma kavas «Paunküla ja Aegviidu kõrgustikuks. Ka Eesti saarte liigitamine viide maastiku tüüpi näib olevat ülearu- ne killustamine.

Kuidas üksikut maastikku käsitada, seda näitab raamatus (lhk. 152—155) ette toodud Briti saarestiku käsituskava. See käsituskava kõlbab küll vanemale astmele maateaduse alal, kuid u. a. kooliõpetaja võib siit palju tulus näpunäiteid leida. Kui nüüd alamal astmel maastiku käsitusel sünteetilist teed tuleb käia, siis võib ülemal astmel sama aine sünteetilise käsitusviisi vastu tõsiselt vaielda. Oigem oleks vanemal astmel analüütilis-sünteetilist teed käia.

— Kolmanda iseäraldusena Rumma «Maateaduse õpeviisis» tuleks tähendada seda, et ta näitlikkuse ja õpilaste ise-tegevuse maateaduse esimesele koha-

le asendab. Sellele küsimusele on pühendatud pea terve viimane pool raamatust. Iseäranis detailse käsituse osaliseks on saanud õpikäigud, kooli maateaduse kaardid, maateadusline kabinet ja muuseum, diagrammid jne. See osa on õigusega seda väärt, et iga maateaduse õpetaja teda tõsise tähelepanu alla võtaks. Olgugi, et meil praegu puuduvad maateaduse näitlikkuse abinõud ja õpivaendid — kaardid, gloobused, pildid, valguspildi apparaadid jne. — kuid kodule abinõudega suudetakse sellelgi alal palju ära teha (diagrammid, profiilid, kollektsioonid, vaatekaardid jne.) kui aga õpetajal arusaamist, tahtmist ja püsivust jätkub.

— Nüüd mõni sõna raamatu puudustest. — Esimeses, sissejuhatavas osas oleks tarvilik olnud maateaduse ajaloolise arenemise ülevaade. Õpetajal on tähtis lühikestki pilku heita oma aine ja tema metoodi ajaloolise arenemise peale, et praegusaja metoodika nõuetest ja tarvetest aru saada. Minevik on ja jääb ikkagi oleviku emaks — ka seda metoodika küsimuste alal. Arusaadav, et ajaloolise ülevaate juurdetuleku läbi raamat paksemaks oleks paisunud, kuid siisukuse poolt oleks ta igatahes võitnud.

— Ka ei saa kõigiti nõus olla selle maateaduse jaotuse kavaga, mida esitab Jaan Rumma oma raamatus lhk. 17—18. Ettetoodud kavas puudub see ala, mis alg- ja keskkooli kavas tähtsama koha omab, nimelt eriline maateadus, uuema termini järele maateadus (Länderkunde).

Tõsi ju on, et puudub alles sarnane maateaduse alaosa jaotus, mis kõikide geograafiatega poolt oleks vastu võetud. Maateaduse ülesannete, sisu ja jaotuse alal käiakse veel peajasjalikult kahte teed. Ühed teadlased võtavad maateadust kui laialist teaduste valda, mille harudena või alaosadena esineb terve rida enam-vähem «abiteaduslist» iseloomu kandvaid teaduslikke distsipliine, nagu geofüüsika, kartograafia, ookeanograafia, meteoroloogia jne. Teised teadlased näevad maateaduse ülesannet kitsamas piiris ning jaotavad geograafia kahte peaosas: 1) üldine maateadus (allgemeine Erdkunde, «общее землеведение», mille alaosaena sennini on esinenud maatemaatiline, füüsiline ja bio-geograafia),

ammutatades oma aineid ja vaatlemisviise iseseisvalt teaduslikult distsipliinilt laialises loodusteaduste vallas — astronoomiast, geofüüsikast, meteoroloogiast, antropoloogiast jne. — sedavõrt, kui palju seda üldiste maastikuliste nähtuste tundmaõpiks ja võrdluseks vaja: 2) *maateadus*, mis käsitleb samu aineid, kuid üksikasjalisemalt ning ainult teatava maastiku suhtes. See viimane jaotus oleks koolide seisukohast vastuvõetavam, kui J. Rumma poolt esitatud jaotus. Ka raamatu autor ise näib selle viimase jaotuse järele käivat, seletades keskmiste ja vanemate klasside kursuse käsitamist (vaata lhk. 72). Sama teed käib ta ka raamatule kaasalisatud maateaduslike kirjanduse nimestiku järjestuses.

— Peatükis «Kodulugu» (lhk. 28 kuni 59) on domineerival kohal puhta maateadusline element. Et aga kodulugu meil alles uus õpiaine, siis oleks tingimata tarvilik olnud teda veidi laiemast vaatekohast käsitada, kus tema vaa teõpetusline iseloom, puhtloodusloolised küljed enam esile oleks tulnud. Praeguse Jaan Rumma käsituse järele saab võhik aime, kui oleks kodulugu ainult maateaduse eelaste. — Ka oleks vaja olnud siin juures eriti alla kriipsutada õpilaste isetegevust koduloo alal voolimise, joonistamise, käsitöö, mängimise jne. näol. Lõpupeatükis, rääkides õpilaste isetegevusest vaathuste ja katsete alal, puudutab autor küll mõne reaga (lhk. 163) ka õpilaste iseseisvaid töid koduloo alal. Siin on seda tehtud, aga seesugusel üldisel kujul ja kohal, kus ta koduloo õpetajale kahe silma vahele võib jääda. Kodulugu on ala, kus meie praegustes oludes töökooli printsiipi kõige enam võimalik on teostada. Ilma töö ja tegevuseta muutub kodulugu sõnaliseks ning lobisevaks õpetuseks, millel küll keele ja intellekti arenduse alal tähtsus on, kuid meelte arenduseks ja kasvatusseks oleks sellest vähe tulu. — Võib asi nii paista, et käesolev märkus asjatu etteheide autorile on. Ei kuulu ju koduloo õpiviisi omas täies ulatuses mitte maateaduse õpiviisi valda. Kuid raamatu autor on

kodulugu siiski tema täies ulatuses silmas pidanud, (sellepärast on ülemaalolev märkus põhjendatud). Seda tõendab tema esitatud täieline koduloo kava (lhk. 48—53) ning koduloo aine elustamiseks väljavalitud kirjandusliste palade nimekiri (lhk. 54—59). Selle nimekirja peale tuleb eriti koduloo õpetajate tähelepanu juhtida.

— Võiks veel konstateerida, et autor mõnestki enam vähem põlevast küsimusest maateaduse alal vaikides mööda on läinud, näit. õpilaste poolt kaartide joonistamine, matemaatilise geograafia käsitlemine nooremal, keskmisel ja vanemal astmel jne.

— Raamatu lõpus esineb lisana nimestik, mis esitab paremaid ja vajalikumaid tooteid saksa- ja vene-keelse maateaduslike kirjanduse alalt. Ka eestikeelne saadaval olev maateadusline kirjandus on nimetatud. Oleks soovida olnud, et autor võrakeelseist raamatust kõige tarvilisemad lühikeste märkustega eriti ära oleks tähendanud. Praegu on algajal natukene raske parajat toodet välja valida.

— Olen siin lühidalt mõnda raamatu iseäraldust, tema sisu, ning mõnda tema puudusist esitanud. Viimaseid mitte selleks, et raamatu väärtust maha kiskuda — pigemini selleks, et raamat loodetavas järgmises trükkis tusedam võiks saada, ning meie maateaduse õpetajate ja seminaaride õpilaste nõudeid täielisemalt võiks rahuldada, kui praegune esimene trükk. — Raamatu keel on ladus ja väga korrektne.

— Oleks väga soovida, et kõik koolide raamatukogud ja kõik maateaduse õpetajad Jaan Rumma «Maateaduse õpeviisi» omale soetaksid ja teda sagedasti tarvitaksid äratuseks ja virgutuseks. Kuidas kuulda, on aga nimetatud raamat seni vähe tarvitajaid leidnud. Millega seda seletada? Kas peab oletama, et Eesti kool ja Eesti maateaduse õpetajad ikka endiseid Venetsaari- ja Saksa okkupatsiooniaegseid radu edasi sammuvad? Siis oleks aga äratust ja virgutust enam kui hädasti tarvis.

Kooliuuendus välismaal.

Austrias.

Et kooliuuendus mitte ainult rahaministeriumi asi pole, isegi peaaegjalikult mitte, vaid palju enam nende meeste selge arusaamise peal põhjeneb, kelle hooletaks on jeda ellu viia ja kelle seljataga rahwa tahtmine seisab, jeda näitab meile kooliuuenduse arenemiskäik Austrias.

Kuigi riigi kurwa seisukorra pärast palju teostamata peab jääma. Siiski avaldub kõigil kasvatusaladel rahwafoolist kunni ülikoolini elaw tegewus ja püüde ülesehitamaks tööks uute waatepunktide järele.

Põhprintsiipiks on ühtlus- ja töökool 14. eluaastani. Kuigi nii lühikesel aja jooksul võimata on kõike ümber ehitada, on siiski mõnekes riigiinternaatides juba dige laiaulatuslised uuendused läbi viidud, teiste koolide jaoks aga on statistiliste andmete kogumine käsil (kooli ja kodu wahetorra kohta jne), mis pärastiste uuenduste juures aluseks võetakse. Ühtluskooli probleemil siisulise kooli wastandina pole Austrias mitte see tähendus, mis Saksamaal, sest et seal ettevalmistuskoolid puudusid ja tulewased gümnaasistid oma alghariduse üldises rahwafoolis said.

Rahwafoolis on juba põhjapanemad muutused läbi viidud: tööpäetuse sisse-leadmine ja uuema ajaloo õpperaamatute formaldamine. Viimaste asemel on astunud haridusameti poolt waljaantud Saksamaa keele ja ajaloo õpperaamatud, alama, kesk ja kõrgema astme tarwis. Neis elab uus kasvatuse waim: seal pole enam midagi koolmeistralikkude, waid elaw elu ja isik oma rahwa tulewikku wabade rahwaste liidus. Õpetajastonnas püüakse iga wiisi uut elu õhutada — ebasiharimiskursuste, katseklasside asutamise ja üksikutele võimaliku tegewuswabaduse jätmise läbi. Kõige pealt pole õpetaja enam kindla tunniplaani külge seotud — see on wabadus, mis dige käsituse juures suuri taqajärgi wõib anda. Üksikute maadkade esialgne wastuseisimine on formaldatud. Lastewanemate nõukogude sissejeadmine on peaaegu igal korral nende peale pandud lootusi täitnud; nad ei mõjunud mitte, nagu alguses kardeti, poliitilise, waid pedagogilise asutusena. Ühistunne kooli ja kodu wahel tõusis suuresti, mõnel juhtumisel võimalbasid ainult nemand tööpäetuse sissejeadmist jellega, et üksikud lastewanemad omalt poolt tarwisminewa materjaali and-

sid. Siiski kurdetakse üldiselt, et lastewanemad asjast liig wähe on humitatud.

St. g. kooli ehitatakse tulewikus jelle uue rahwafooli alusel üles. Praegu kasutatakse seal, niipalju kui võimalik, tööpäetust labi wia; ekstrakt loodi aga uus koolitüüp, — n. n. Saksamaa kool, kus ainult üht wõõrast keelt õpetatakse, jelle wastu aga enam rõhku oma rahwa ajaloo ja kultuuri peale pannakse. Püütakse kollegiaalset koolijuhatajast sisse jeda, direktori instituuti ära kaotades; jeaduslikult pole see weel kindlaks määratud, kuid haridusameti mitmesuguste määruste läbi on selleks juba tead tehtud.

Õpetajastonna kaasarääkimise sigusele on walitsuse poolt laialdaselt wastu tulnud. Haridusameti poolt loodi õpetajate esituse tarwis kolm korporatjiooni: üks õpetajatekoda (Lehrerkammer) alg- ja kodanik-koolide (Bürgerchule) tarwis, teine kesk- ja kolmas kõrgemate koolide tarwis. Rahes esimehes, on kummaski 54—56 jaadikut õpetajate ühijuste poolt jaadatud. Kuna ülikoolikojal oma isejugune walimisjeadus on. Nende kodade otsused ei ole küll walitsusele kohustawad, nende mõju on aga siiski nii suur, et ükski ametlik määrus jõusse ei wõi astuda, ilma et kodade poolt saaks kinnitatud.

Austrias on oma kooliuuendusega ikka kõige taga: läinud aasta meebuarikus anti Wiinis 129 koolijuhataja kohta wälja. Wiini „Arbeiterzeitungi“ ütelse järele on see kõige suurem uuendus, mis kunagi Wiini koolide juhatuses on ette wõetud. Sel hulgalisel kohtade waljaandmisel on üks põhjus. Etteks ei antud 1917 a. kewadest jaadit ülarlaste koolides wabu juhatajate kohti üleüldse mitte wälja, sest waieldi jelle üle, kas neid mees- wõi naistandidaatidele anda. Teiseks ei läinud sõjaajal paljud wanad koolijuhatajad mitte panuki peale ja lahtumad nüüd wastawa määruse järele korraga kooli teenistusest. 129 kohast antakse nüüd 24 direktoritele, 30 direktorisjadede, 39 ülempäetajaille, 32 ülempäetajannadele ja 4 mees- ehk naistandidaatidele. Waljaandmine sünnib weel maksima määruse järele, kus juures mees- ja naistandidaatide wahel kohasamises wahet tehakse. See määrus pole aga kooliolus just mitte kõige õnnelikum. Sellepärast otsustas Wiini ringkonna koolinõukogu tulewikus kõiki wabu kohti niihästi nais- kui ka meesõpeasutujis (kui selleks jeaduslik

alus on loodud) mõlemist soost kandidaate wälja anda, et võimaldada kõige kohasemate isikute wäljavalikut. Praeguse totalduse juures, kus iga koht kindla jalgaga oli seotud, ei olnud see mitte iga kord võimalik. Siin nõukoogu võib uusi koolijuhatajaid ja juhatajannašid terwest Wiini õpetajaskonnast wälja walida, kuna siinamaini Wiini õpetajaskonna keskkliidu ja teiste wabade õpetajate ühjuste liigetele koolijuhatajate kohtade peale kandideerimise õigus puudus. Suudawad nad teguajulisi ja etnustastliisi mehi ja naisi anda siis aitawad need Austria noorjaoale sifemiselst jeda tagasi wõita, mis nad wäljelt on kaotanud: wäärlist paika loowate rahwaste ringis.

Koolikalituse poolt joowitatud koolikogukonnad annawad igal pool häid tagajärgi, kus nad on siise seotud — teadaandbed kõnelewad koolikaswatusel, õpetajate ja õpilaste wahekorra paranemisele jne.

Lõpuks weel mõni sõna tulewajest õpetajate haridusest. Uues seaduseelnõus on kõigile õpetajale üliskooli haridus pedagoogilisel alusel ette nähtud. Sen- tulewased rahwakooli õpetajad üliskoolist lahkuwad, jääwad kõrgemate koolide tarwis määratud õpetajad kuni oma eriaine lõpetamiseni sinna ebaši, kus juures nendegi hindamisel lõpuksamil peardõhtu just pedagoogilise oskuse peale pannakse.

Ka laste hooletande asjas on Austrias uut elawat waimu märgata. Kuia Inglise ja Ameerika kweekerid ja nende abimehed nälgitawate laste seas oma ennast-

jalgawat armastustööd teewad, katsumad Wiini töölistel ka omalt poolt midagi wäikeste heaks korda saata. Näitlikult jutustab sellest Dr. Gerda Brunne „Menschheits“. Zuba sõjaajal hakkas lastekodude asisenema, isade sõjas wiibimise, emade kutseseemstatues oleku ja üldise wiletsuse tõttu. Esimesel kohal seisis tööliste ühjus „Lasteröbrad“, witssebürgermeisteri Winteri juhatusel all, kes kõigis Wiini raioonides ja juuremas osas prowintsilinnades lastewarjupaigad ellu kutsus, täieliku eht osalise ülespidamisega. Wärrast rewolutsiooni said endised warjupaigad suurendatuid ja täiendatud, osa Schönbrunni lossist mundeti õnnelikuks lastekoloniiks, hull teiji lossi ja ehitusi anti laste hooletande asitustele. See kõik ei ole mitte üksnes filmapilgu häda rahustamiseks, waid püüab ka üleüldise inimeste „inimlikuks“ muutmise sihte saawutada. Kõik nende õhkkond, kõik kaswatusabinõud on selle poole sihitud, jotsiaalset tunnet kaswatada ja kõwendada. Nad lähewad wälja Montesori põhimõttest, mängu abil laste isetegewust arendada, ära jättes igasugu talu ja karistust ergutusabinõudena. Lastekodudesse tulewad mõlemast soost, mitmest usutunnistusest ja mitmesuguse wanadusega lapsed 3—14 aastani; mängides ja õppides harjuwad nad siis wastastikku üksteisest aru saama, üksteist aitama, areneb üksmeel ning ühistunne. Jmestusega waatame nälgitawa rahwa, maharõhutud, kuid loomishüulise Wiini peale: „Wäikeste laste jalgel sammub ilm ebaši“.

Kirjandus.

Märtus lastelaulust.

Ukajata ofsite meie wähestest lasteraamatust lastelaulul. Need on wemmalwõrrid, mis ei huiwita wana ja rikumad laste maitset. Seewastu leidub kenu palu selt alalt täiskaswanutele määratud kogudest. Dige, on niisuguseist wanemaist aimik S. W. v. Roth'i tartumurratiline „Laululaul“, aga wäemost luulest wõiksite leida nii mõnegi wäikeste laulu. Ennolt, nii selle „Radurid kodus“: „Liff takk ofsas meie leiwawatt“ j. t. kuni muudu sellest luuletatalt luuamikesse paigutatamad laulud lastele liig igawad ja abstrakt' d on.

Urmant, et ka Wisnapuu „Mõmm-mõmm-mõmm-mõmm“, „Gofene eo-eo“ ja „Mäitsik, päitsik“ suudawad lapsi kõita.

Need on wäga laste laulutuste sarnased ja isääraniis wäiksemale tundumad pea, kodustena.

Siljuti ilmus „Päewalehes“ (nr. 9) samalt autorilt luuletus, mida ei raagiti jätta siin esitamata (wäikesed wõrnulised muudatused):

M i n a w ä i k e .

Mina wäike poisikliti
joosin wäikas mutt mutt mutt.

Järm on libe,

hul on libe,

däl on tali,

tädi wali.

Mina wäike mutt mutt mutt.

Tillu sõsar mätasmutt

tatjub tulla ütt ütt ütt.

Kus' ja! Taha
jään ja maha!
Soia nina!
Waat' kus mina!

Tillu tattu mütt mütt mütt.

Minu wäite poistnott
pefas nüüd kui tillu rott.

Külm on higi,

surm on ligi.

Mutab sõsar,

fõrmil pisar.

Minu wäite poistrott.

Heäranis faks esimest jalmi anna-
wah igale wäitefesele kõige parema beklamee-

rimistuju. Olge kindlad, see laul õpetakse
pähe ilma sundufeta. Kolmas salm, wa-
hest liig kurb, wõib äragi jääda. Uutest
luuletajaist laste hinge tabab kõige enam
Wisnapuu.

Ka Udsoni „Roosikrantfis“ leidub mõ-
nigi lastefohane laul, mis kahjuks aga
Wõru murraku tõttu Põhja-Gesti lastele
läteteaamatuks.

Suuna lastelaule wähe, kasutatagu kõik
sellekohane materjaal, sest lapsed harjugu
juba luulega, mitte wemmalwärsfidega.

Ln.

Seated ühis-Sooma koolikongressi korraldava Gesti toimkonna tööst.

Ühis-Sooma koolikongressi ettemalmis-
taw ajutine toimkond on kolm koosolekut
ära pidanud. Neil koosolekul on aruta-
tud küsimust, mil teel Gesti haridustegela-
sed peaksid kongressist osa wõtma. Toim-
kond arwab, et nimet. kongressist peaks
osa wõtma laiem õpetajate ja haridustegel.
ringkond. Tegelik osawõtt aga peaks seis-
ma kõnedes Gesti kooli ja hariduse olu-
dest, koolinäituses ja võimalikult osawõtus
Sooma laulupeost, mis lohe pärast kong-
ressi ära peetakse. Toimkond on astunud
kirjawahetusse Helsingi peatoimkonnaga,
ilmutanud üleskutsesd ajalehtedes ja pöö-
ranud Tartu ülikooli poole palwega oma
õpijõudud. ette panna kongressist osa wõt-
ta aktiivselt. Samuti on pöördatud mitme
tuntud tegelase poole ettepanetuga kong-
ressist osa wõtta kõnelejatena. Osalt on
juba nõusolewaid wastuseid saadud. Toim-
kond pööras E. O. R. kaudu haridusminis-
teeriumi poole palwega kongressi toetuseks
650.000 marka ministeeriumi eelarwesse
wõtta.

Ajutine toimkond delegeeris E. O. R.
asemikude kogu koosolekule ja õpetajate
päemale Tartus oma liikme H. Roosi, kes
nim. koosolekuid toimkonna kawatjustega
tutwustas ja tema ettepanekutega esines.
Wandi ette peatoimkond moodustada Tal-
linnas ja kohalikud toimkonnad 3—5 liik-
mega, kellest üks peatoimkonda kuuluks.
E. O. R. asemikogu walis peatoimkonna
järgmises koosseisus: J. Annusson, An-
na Kaudkats, H. Roos, G. Ollit, R. Du-
napuu, Chr. Brüller, O. S. Kiesel, W.
Päts, Anna Winter, M. Rahu ja E. Mar-
tinion.

Sellele toimkonnale andis ajutine toim-
kond oma tegewuse edasi. Peatoimkond pi-
das oma esimese koosoleku 13. jaanuaril.

— Waliti toimkonna juhatus järgu-
ises koosseisus: juhataja G. Ollit, abijuhataja
H. Roos, sekretärid K. Dunapuu ja An-
na Kaudkats, laekahoidja Chr. Brüller.
K koosoleku peaküsimuseks oli töökawa
kindlaksmääramine ja tööjaotus. Toim-
kond kaalus läbi ajutise toimkonna kawat-
sused ja otjustas, et Gesti osawõtt kong-
ressist peaks kujunema osawõtuks: a) pi-
duslistena—maatajatena ja kuulajatena, b)
referentidena, c) kooli näitusega ja d) osa-
wõtuks laulupidust, kui see Soome poolt
soowitawaks peetakse. Wainitud alade jä-
rele jaotati ka toimkonna töö ära ja moo-
dustati neli komisjoni, kelle juhatajateks
waliti: 1) korralduskomisjoni O. J.
Kiesel, 2) referaatide komisjoni H. Roos,
3) näituse komisjoni W. Päts ja 4)
laulupidu komisjoni Chr. Brüller. Iga
komisjon peab järgmiseks toimkonna üld-
koosolekuks oma lähemad kawatfused ette
panema, juhtnõõrid nende läbiwiimiseks
kohtadel wälja töötama, teadaanded ja kü-
simused walmistama jne. Need teated tu-
lewad trükkis ilmutada ja koolidele ning ha-
ridustegelastele kätte saata. Siis wõiks
süstemaatiline tegewus alata kohtadel.

Sooma peatoimkonna juhatajalt Mat-
ti Pesojelt oli teade tulnud, et peatoim-
kond on kongressi pääsumaksuks määra-
nud soomlastele 40 S. mk. ja eestlastele
ning teistele wälismaalastele 25 S. mk.,
millise maksu eest iga osawõtja ka kongressi
si trükitud protokollid saab.

Serra Pesonen palub teatada, kas see
maks eestlastele õiglase on. Olugi, et wa-
luuta wähe tõttu maks eestlastele karmis
tuntaw on, ei saa 25 S. mk. kõrgeks pida-
da, iseäranis kui trükitööde hindade silmas
pidada. Ohtustatakse wastata, et maini-
tud maks meile wastuwõetaw on. —a—

Organisatsioonide teated.

Ülemaaline õpetajate päew

Tartus, 3. ja 4. jaanuaril 1921. a. Koos olek algab kell 11,40 min. hommikul.

Koosoleku avab Õpetajate Liidu nimel J. Piiskar, tähendades, et õpetaja on looja südamega kõigest haridusasja korraldamisest osa võtnud, millest ka praegune kokkutulnud õpetajaskond oma rohkearvulise ilnumisega tunnustust annab.

Juhatajateks valitakse: J. Lork, R. Treffner ja R. Neumann, sekretärideks: Joh. Sõster, N. Neuhäus, J. Hansson, M. Väli, A. Okelmann, A. Möller, Salme Kask, A. Kaud, J. Sihver, W. Lubin.

Haridusministeeriumi nimel terwitab õpetajate päewa riigi koolinõunik Joh. Käs.

Päevakord võeti vastu järgmisel kujul:

1. Õpetajate aineiline seisuford:
 - 1) palgaküsimus; 2) varustus; 3) puhkepalk; 4) koolimaad ja koolimaade rentnikkude koolitruumidest eraldamise küsimus. Referendid: haridusministeeriumi esitaja, A. Nisemann ja Tartu õpet. selfji varustamise ja palgakomisjoni liige J. Neumann.
2. Õpetajate vahetord koolivalitsustega. Referendid: J. Rummo ja P. Bedison.
3. Organiseerimisküsimused: Referent: J. Piiskar.
4. Edasiharimine ja ettevalmistus: Referendid: W. Peet, Gustawson, ja G. Noos.
5. Mitmesugused referaadid:
 - 1) „Kõsitöö koolis“. Ref.: pr. Warma ja D. Kann.
 - 2) „Loodusteaduse edusammud ja meie aja kultuuriline elu“. Ref.: J. Käs.
 - 3) „Õpetaja ja karstustöö koolis“. Refererib P. Böld.
 - 4) „Noorte püha“. Ref.: Koolinoorjoo Refliidu esitaja A. Juhanson.
6. Eesti-Sooma koolipäew. Ref.: G. Noos. Õpetaja A. Nisemann kannab ette referaadi maadõpetajate majanduslikest seisuforrast.

Kõneleja näitab pilllikult maadõpetaja viletsat majanduslikku seisuforda, alates koolimajade viletsa seisuforraga: koolimajad on kui viletsad hurstitud siin ja seal teede ääres, ilma küteta, lagunenuid jne., õpiabinõude puudus on igal pool suur, tarvitatakse õpiabinõudena kalendri saba-

dest välja lõigatud kaarta j. m. Õpetajad on ise õpiabinõusid muretsenud, aga neid ei taheta õpetajatele välja maksta. Mõisa herrastemaju ei anta Harjus koolidele tarvitada. Soovitab õpetajate liitust mõju avaldada, et koolimajad ära parandataks ja õpiabinõud muretsetaks.

Õpetajate palkade tähtsusetamine ei ole korralik, varustamine on koguni puudulik.

Kõneleja ei saa nõus olla, et õpetaja koolimajad juuremal mõõdul hariks, sest siis muutuks ka põllumehiks, ja koolitöö jaoks jääks vähem aega. Soovitab õpetajaskonna kasude kaitseks G. O. Liitu ja kohalisi liitusi energiliselt välja astuda.

Kantakse ette terwitus Soome koolivalitsuse liigete Besoje ja Totuni poolt.

Õtjustati tänutelegramm vastu saata.

Läbirääkimistel läib põhitoonina läbi — väike palk, millega võimatu on praegusel ajal ära elada.

J. Lork informeerib koosolijaid haridusministeeriumi uue palgaseaduse projektiga, juhtides tähelepanu projekti heade kui ka halbade külgede peale.

W. Peet teatab, et uus palkade normeerimise seadus, võib olla, täna eraforraliselt riigi põhiseaduse § 12. põhjal maksma panna ja soovitab märkeid selle kohta avaldada, kas on see soovitav õpetajaskonnale või ei. Kui uus palgaseadus parem ei ole kui vana, siis tuleks telegrammiga haridusminister hr. Annussonile sellest teatada, et ta uue seaduse maksmapanemise seisma jäta.

Tartu linna õpetajate ühisus ja komisjon on välja töötanud ühe õpetaja elamise normi ühe kuu kohta, mida õp. J. Neumann ette kannab. Selle minimaalse normi järele peaks ühikõõ õpetaja kuu-palk läbitaandu olema umbes 8000 marka.

Materjalina annab õp. J. Neumann jisse üksikasjaliselt väljatõõtatud kava.

Kell pool 4 määratakse lõuna waheaeg tunni kella kolmveerand 5-ni.

Koosoleku avab pärast waheaega J. Lork kell 5.10 minutit.

Õp. P i i m a n teeb ettepaneku jätkata 3. ja 4. punkti üle läbirääkimisi. Õp. N e u m a n n teeb ettepaneku läbi arutatud 1.

ja 2. punkti kohta resolutsioon on vastu võtta, siis järgmise punkti arutamisele ajuda. Viimane ettepanek saab enamuse.

Adamson teeb ettepanekud: 1) kolme liigi asemele õpetajaid palga juhtes nelja liiki jaotada, nimelt: palgaseaduses 1. liiki kahte jaotada: esimesesse liiki kuuluvad ülikooli haridusega, teise — õpetajate institutide ja ülikooli kurjuste lõpetajad; 2) kõrgema haridusega õpetajatele makstava vastava jahu; 3) nädala tundide arv on 24, mille jefka arvata förwaltööd (klassijuhatus j. m.) kesskoolides.

Ruubel teeb ettepaneku: seisukoht võtta palgaseaduse kohta ja tulewiku kaawatuste wäljatöötamiseks komisjonid asutada.

Suhataja loeb ette kirjalisult jisseantud ettepanekud.

Wiiskar soovib elamise effis-tentsminimumi mitte kindlaks määrata, ofsus üleüldisel kujul vastu võtta, Tartu õpetajate wäljatöötatud kawa materjaalina võtta ja nimelt: õpetaja palk peab elamise effis-tentsminimumi wastama, arwesse wöttes 3-liikmelist peret.

J. Torf teeb ettepanekud: 1) õpetajate palk peab igal juhtumusel elamise effis-tentsminimumi wastama, Tartus wäheralt 6000 marka kuus; 2) et perekonna-inimene sellega elada ei saa, siis peaks perekonna lisa wastawalt suurem olema.

Hääletusel saawad Torgi ettepanekud 74 häält poolt, Wiiskari ettepanek 80 häält poolt — seega on Wiiskari ettepanek vastu wõetud.

Ühel häälel tunnistatakse palgaseaduse projekt üleüldiselt endise-ga wõrreldes mitmeti paremaks, kuid palga suuruse juhtes kui ka peajoon-tes ja üffikasjus mitterahuldawaks.

Ühel häälel tunnistatakse palgaseaduse § 7. puuduliseks, sest et ta täiesti era-fordsete töde reguleerimist, nagu inter-naat, raamatukogu hoidmine, kassete ette-walmistused, kirjal. tööd jne., ei rahulda.

Adamson wõtab oma 3. ettepaneku tagasi ja teeb uue ettepaneku: nädalatu-ndide arv kesskooli kõrgemais klassis olgu 20, misjuguine ettepanek saab 42 häält poolt ja 40 häält vastu.

Adamsoni esimene ettepanek saab 3 häält poolt ja rõhuma hääleteenamuse was-tu, mille tõttu ettepanek ära langeb.

Õpetajate päew tunnistab ühel häälel hariduse wastajeks haridusmi-nisteeriumi kooli majanduspoliitika, mis mitte ei luba omawalitsuse ja

erakoolidel paremale järjele tõusta, kui riigikoolid. Aga katset kooli kui õpetajate seisukorda parandada tuleb termitada, kui ta ei jünni kooli laie-matele hulfadele kättejaadawaks tege-mise arwel.

Ühel häälel wõeti vastu järgmine Torfi ettepanek:

Et käesolewal ajal tarwilisi pro-dukte raha eest saada wõib ja et riit-list warustust jennini realiseerida ei ole suudetud, siis peetakse otstarbe-ohajemaks puhta rahapalga juure jääda.

Ühel häälel wõetakse vastu järgmine Torfi ettepanek:

Paiuliseadus tuleks kõige kiiremaks korras maksuma panna.

Ühel häälel wõetakse vastu järgmine Wiiskari ettepanek:

Õpetajate päew nõuab, et õpetajate puhkepalga seadus kiireks korras wäl-ja töötataks ja maksuma pandaks, seal juures filmas pidades 4. õpetajate kongressil wastuwõetud otsuseid selles küsimuses („KasmatuS“ nr. 11, 12, lkt. 359).

J. Liisjo toonitab, et õpetajatele maad tarwitada antaks, mille läbi majandusline kiffikus saaks wäherdatud ja et õpetajad paigal püüffid.

Ruut teeb ettepanekud: 1) koolimaad on õpetajate tarwitada, ja neid wõdrastele wälja rentida pole soovitam; 2) kui jiffski koolimaadest osa wõdrastele rentitakse, siis ei tohi nimetatud rentnikkudele mitte kooli juures eluruume anda.

Ühel häälel wõetakse vastu ettepanek: jisseantud resolutsioonid ühise resolutsioo-ni wäljatöötamiseks sekretariaati anda.

Silmas pidades, et algkooli seadu-tes on ette nähtud, et iga õpetaja wõib 2 ja pool tiinu põllumaad ühes karja-ja heinamaaga tarwitada saada, et sama seaduse elluwõimise mää-ruses on maaandmise aeg eelole-waks kewadeks kindlaks määratud, ja et sellessamas määruuses on ette näh-tud, et maal sel juhtumusel, kui õpetajatest keegi jeda ei soowi, förwalitsele wälja antakse, nõuab õpetajate päew ühel häälel, et algkooli seaduse ellu-wõimise määruuses ettenähtud korral-dus-maa asjus tuleb tingimata täita, ja et koolimaa rentnikkufid koolima-jadesse, nii kui nii kiffastesse, ei pai-gutataks; kus nad aga koolimajades asuvad, tuleb neid 1. mailks f. a. sealt mujale mahutada.

Õpetajate päev avaldab soovi, et 4. õpetajate kongressil vastuvõetud otsused mõistamajade kooli ostarbeks kasutamise suhtes tingimata ellu viidaks.

Ühel häälel otsustatakse 2. päevakorra punktina organiseerimise küsimus arutusele võtta ja teised punktid edasi nihutada.

P i i s k a r kannab ette referaadi „Õpetajate organiseerimisest“.

Organiseerimisküsimust läbi arutades ja asudes kes suhtes samale alusele, kui 4. üleriikline õpetajate kongress Tallinnas 1920. a. suvel, ühel häälel otsustas Tartu õpetajate päev omal koosolekul 3. jaan. vastu võtta ja organiseeritud õpetajaskonnale kohustavaks juhtnõuiks tunnistada järgmised otsused:

1. Õpetajate organisatsioonid ja nende liikmed peavad tõsiselt Finni pidama kongressi otsustest, püüdma neid ellu viia ja avaldama nende teostamiseks järelejätmata võitlema.

2. Et saavutada kindlamat korda ja distsipliini õpetajaskonnas, tuleb järgmiseks kongressiks välja töötada ja siiski maksma panna üleüldine E. O. Viidu kohukord, mis sisaldaks määrusi organisatsioonide ja nende liikete enesevahelise läbikäimise, asjaajamise, vahetõhtu, õpetajate kohustuste, kutse-etiika jne. kohta. Senni tuleb käia asemikevade kogu poolt 3. jaan. 1921. a. vastuvõetud ajutiste kohukorra määruste järele.

3. Õpetajate organisatsioonid olgu elavas läbikäimises üksteisega ja teostegaanidega.

4. Ühinguid, kes oma tegevuses loivad või üldtunnistatud alustelt kõrvale kalduvad, peavad maakonnas ühiselt võitlustama ja lahtima, neile ülesandeid kätte näidates ja selleks tarbekorral oma esitajaid kohale saates kohalike tegevestega nõu pidama ning arusaamatust ja vastolustid selgitama.

5. Oma nõudmist ja ettepanekuid esitagu organiseeritud õpetajad kooli- ja omavalitsusasutustele ühingu- ja liitude kaudu ja nimel. Samuti ühiselt reageeritagu nende käitumatajätmise puhul ja viidagu asi E. O. Viidu kaudu tarbekorral haridusministeeriumi, Riigikogumi, riigikohtuni, või jälle avaliku arvamiseni.

6. Viidud peavad märksa aktiivsemalt ja energilisemalt kui senni asuma õpetajate palga ja puhkepalka tingimuste parandamisest nõudma, oma nõudmist läbiviimiseks tarbekorral abiks võttes ka hulgalise võitluse abinõusid tööseisjaku näol jne.

7. Koolikorralduse alal nõudku ühingu esimesel joonel koolimajade korraldamist, mi me jaoks naga (üle lähe) töötamise lõpetamist, koolidele raamatukogude ja õpivahendite soetamist, koolimaade küsimuse kiiret lahendamist, kooliaedade ja mänguplatside asutamist, kuuvaastase algkooli kiiret teostamist, koolitöö instrueerimisest ja õp. hariduse tõstmisest olavõtmise õigust, õpetajate valimiste puhkudel kohaliku ühingu seisukoha arvesse võtmist. Õpetajate ühinguid soovitagu vabadele kohtadele kandidaate organiseeritud õpetajate hulgast ja püüdku neid läbi viia.

8. Viitude juures asutatagu hüvood, kuhu kohtadelt saadetagu teated kõigi maakonna piirides vabade ja vabanemate õpetaja kohtade üle, ühtlasi ära tähendades koha häid ja halbu külgi, kohalisi olusid, vahetõhti jne. Need ülevaated tuleksid aegajalt avaldada „Rasvatuses“, nagu ka teated lahkunud ja ametisseastunud õpetajate üle.

9. Kohad, kus eii täideta õpetajaskonna õigustatud ja põhjendatud nõudmist, kus koolimajad ja ühitingimused viletsad, kooli ja õpetaja rest hoolitsemine ruudulik ning lohakas, kuulutatagu hõivat alla kummi punduste korraldamiseni, sellest avalikult teatades ühes põhjuste etteotmisega. Seal varem juba teenivaile õpijõududele olbaga abiks paremate kohtade ostmisel.

10. Valgustatagu „Rasvatuses“ ja poliitilises ajakirjanduses kooliolusid, kohtadel ettetulevaid puudusi, väärnähtusi ja nõutagu avalikult nende rutulist kõrvaldamist. Samuti teatatagu „Rasvatuses“ kaudu kõigist enese seisukorra parandamiseks ja kooliolude korraldamiseks astunud sammudest ning nende tagajärgebest.

11. Viitagu kaasa mõjuda, et liginevatel omavalitjuse valimistel ja uute omavalitjuse täidesaattvate organide loomisel koolivalitjuse ette otja pääseksid isikud, kes õpetajale vastuvõetavad.

S. R u m m o ja P. P e d i s j o n kannavad ette referaadid: „Õpetajate vahetõhtu koolivalitjusega.“

Häälteenamusega otsustatakse õpetajate päeva 4. jaan. kell 10 homm. jätkata.

Juhataja lõpetab koosoleku kell pool 12 õöjel.

Koosolek 4. jaanuaril 1921. a.

Koosoleku avab juhataja T r e f f n e r kell 10.30 m. hom.

Juh. Treffner teeb ülevaate eilase koosoleku lõpul ettekantud S. Rummo ja P. Pedisjoni referaatidest. Õpetajate vahetõhtu

ford koolivalitjustega" ja avab nende üle läbirääkimised.

Meos leiab, et süüdi ei ole just nii palju asutused ja isikud, kui just üleüldine korraldus ja sellekohased seadlused. Walla koolivalitjuste süüdistamine ei ole just õigustatud. Võtavad ju nendest õpetajad ise osa. On kohte, kus koolivalitus wallas pea täitsa õpetajate käes on, kuid sealgi ei ole asi parem, on küttepuudus jne. Asi seisab selles, et koolivalitjustel ei ole mingisugust mõimu oma otsusi täide saata; nemad mõivad ainult protesteerida. Selgitab mitmeid referaatides ettetoodud fakte. On tõi, et meie koolinõunikud ei seisa hariduslikelt tarwilisel kõrgusel, kuid meie elame praegu sarnases ajajärgus, kus on üleüldine puudus tarwilise haridusega isikutest: kõrgema haridusega isikud lähewad ülikooli juure professoriameti wastu ette walmistama; kesk-koolides õpetavad alg-kooliõpetajad, algkoolides jälle sellejama algkooli haridusega isikud, kus nad nüüd õpetamad. Keskharidusega isikud täidawad koolinõunikute kohuseid ainult häda juu- nil. Uusi woole ei saa teostada, kuna õp., kel diploma taskus, sagedasti kurjustele ei ilmu.

Ituut: Koolinõunikuteks on mitmesuguste poliitiliste waadetega inimesi, kes asja terawaks ajawad.

Wäli: Koolinõunikud ajuwad wõrniliise seisukohale. Kooli „remideeritakse“ nagu enne. Ei näidata mitte uusi sihte. Koolinõunikuteks peafsid wanemad juhatuseandjad, mitme meetodidega tutvustajad ja wirgutajad olema, siis oleksid nemad tõsised koolinõunikud. Wallakoolivalitjustel ei ole midagi ära teinud. Õpetajatele maksetakse paita praegu nagu arnuandi. Maksjaks — kooliwanemaks sagedasti endine hjaariagegne wallawanem.

Wach: Referendib ei ole armetse wõtmud poliitilist silmapilku. Kõik on loomisel. Partei on sagedasti pannud isikutele koh- tadele isikud, kes sinna ei sünni. Paljud põhjustel on iseenesest arusaadamad, sest aeg ja olud olid ja on praegu üleüldiselt erakordsed, kus paljugi mõimata. Õpetajate moraalse järelwõluse nähtused on enamasti nii tulnud, et wäljaspoolt teiste asutuste ehk eraisikute kaudu on selleks algatus tehtud, mille peale koolivalitus pidi reageerima. Mitmed küsimused, milles maakonna koolivalitjusti bürokratismis süüdistatakse, on lihtsalt haridusministeeriumi ettekirjutused, kus maakonna kooli- walitus teistiti talitada ei saa. Süüdis- tusel, et maakonna koolivalitjustel on mõ-

ned õpetajate palgasummad alguses teiseks otstarbeks tarwitanud, ei ole mingit alust. Mitmelt pool ettetoodud faktid kui wäär- nähtused jääwad isikuteks nähtusteks ja ei wõi neid üldistada. Nende isikute nähtuste ettetoimine teeb üleüldiselt ai- nult kahju, sest et nad seisukorrast wale pildi annawad.

Torki ettepanekul otjustatakse aja kokkühoidmise tarbel sõnasoowijate arwu- jes küsimuses lõpetada ja kõnelega wiie minutiga piirata.

Referent Pedisjon: Faktid ei ole toodud mitte ainult Wirumaa kohta, nagu õp. Meos kui Wirumaa koolinõunik ar- wab, waid üleüldiselt; näitab, et mitmed faktid on ikkagi tõepoolest olemas, nagu terawused õp. juurekurjustel, õpetajate kõr- gemasse järku paigutamine ilma liidu teadmata, õp. ametist tagandamine jne. (Suh. wõtab sõna ära, sest kõne aeg 5 min. on täis).

Uiga kaitseb maakonna-koolivalit- juste seisukohta: koolivalitus peab kaima nende eeskirjade järele, mis keskwalitjustel- jaadud.

J. R. u m n o rõhutab, et waldade koo- liwalitjustel ikkagi liig saamatud on, kuna nende mõimkonda kaimis palju kuulub- seejama maksab ka maakonna-koolivalit- juste kohta.

Warna toonitab, et neil on õpeta- jaid, kes oma ülesande kõrgusel ei seisa, mille peapõhjuseks on kooliõpetajate ette- walmistamise puudulikkus.

Kiigi koolinõunik **Wäis** toob ette, et koolinõunikud ei saa tarwiliselt õpetajate peale mõjuda, kuna nad nendega wähe kokku puutuwad; sagedasti on koolinõuni- kud teiste ülesannetega, nagu haridusosa- konna juhatus, koormatud; mõnikord on õpetajatel enefel sarnane waade, nagu oleksid koolinõunikud ametlikud rewiden- dib.

Udamson: Õpetajad on sagedasti ise süüdi, et wahetord teraw koolivalitjus- te ja lastewanemate wahel. Paljud õpe- tajad ei ole suutnud sellest ümbruskonna waimu laadist aru saada, mille keskel nad töötawad, ei oska ka neist otjustest lugu pidada ega neid täide wiia, mis kongressi- del tehtud.

Ref. Pedisjon i lõpusõna: Maa- konna haridusnõutogu kompetents peaks juurem olema, koolivalitjuste juhatused ei tohiks tähtsaid küsimusi ise lahendada, — see oleks loomik. Ma ei ole referaa- dis kedagi isiklikult tahtnud puudutada, waid asja üleüldiselt kirjutanud.

Et sõnasoovijate nimestik läbi, lõpetab juhataja läbirääkimised ja loeb ette referentideit ja koosolijatel hääleantud resolutsioonid.

Lorri loeb ette oma poolt kokkuseatud resolutsiooni. Õpetajate vastu hääleteenamusega J. Lorri ettepanet järgmises resolutsioonis: Silmas pidades õpetajate ja koolivalitjaste vahetorras mitmel pool ettetulnud arusaamatusi ja teravusi, avaldab õpetajate päev soov, et nad lähemal ajal tagasi nii koolikorralduse määrustes elule kohajemaks muutmise, kui ka koolivalitjaste ja õpetajate vastastiku arusaamise kasvamise kaudu.

Koosolekut juhatab Lorri.

Õpetajate edasiharimise ja ettevalmistuse üle kannab ette referaadi õp. Peet, toonitades, et midagi uut ütelda ei olewat. Wanad otjused endistest kongressidest ja õpetajate päevade otjused on veel teostamata. Rohkem rõhku peaks pandama loogika ja hingeteaduse peale ja kohast kirjandust kättejaadavaks tehtama. Referent leiab, et kekkooli õpetajate ettevalmistamise kursustest õjandjatel praeguste tingimuste juures õige raske ja liig wäsitaw olewat töötada. Olets tarwilik wõimaldada edasiõppijatele riiklist wõi mõnda muud abi, asja nõnda katsuda korraldada, nagu jeda sõjawäelaste ettevalmistusel wõib tähele panna: seal kannab riik kõik kulud terwel õppimise ajal. Peaks wõimaldama kõrwalt kekkooli õpetajate eksamite tegemise ja selleks wälja töötama kohane kawa, mis sellekohaseid nõudmisi sisaldaks.

Sellejama küsimuse üle järgneb referaat õp. Rossi poolt. Peaasjalikult kõneleb referent õpetajate seminaaridest. Leiab, et walitsus küllalt seminaaride eest ei hoolitse, sest mujal saamad õpetajad isegi rohkem tasuta kui õpetajate seminaarides. Wuuduwad seminaaridel õpiabinõud ja kohased ruumid. Seminaarides õppijad, kui tulewad õpetajad ja kaswatajad, peaks head õpetust saama. Seminaarid peaks teenima suuremat tähelepanu kui jenni, ja tuleks kõrwaldada kõik ülesloetud wäärnähtused seminaaride korraldusel. Seminaari õpetajatele peaks rohkem tasuta antama ja wõimaldada neile kohane ettevalmistus. Kui saamad weterinäärid ja agronoomid stipendiumi, meel jeda siis rohkem teenisid meie õpetajate ettevalmistajad. Wälismaa seminaaridega tutvumine oleks ilmtingimata tarwilik. Kui kindlustatakse seminaaride õpetajate aine-

line seisuford, siis ei tuleks nende põgenemist seminaaridest.

Tagu kekkoolide õpetajate kutse omandamises, nii tuleks ka algkoolide õpetajate kutse saamiseks wõimaldada wäljast poolt eksamitegemine. Olets soovitaw eksam kohes järgus — enne õpetajate kutse alamast rahwakooli klassis töötamiseks ja siis täienduseksam õiguste saamiseks kõikides rahwakooli klassides õpetamiseks.

Etteantud referaatide kohta wõtab sõna koolinõunik K ä i s. Leiab, et praegustes oludes on wõimalik ainult kursuste kaudu hariduse asja edendada. Kõik jõud, jeda sektoritena wõiks kajutada, tuleksid üles otsida ja tööle rakendada. Kursused wõiksid olla wäga mitmekesised. On kawatsetud tulewal juwel kekkooli õpetajate ettevalmistus-kursused: Inglise keele kursused õpetajatele ja õpetajate ettevalmistuseks, wõimlemise õpetajate kursused, iluõigemise kursused, kursused Wene koolide õpetajatele, ettelugemised töökooli üle, mitmesuguse siuga kursused Petserimaal. Kawatsetud on ka õpiabinõude walmistamise kursused, mida just mitte sündselt tehnikalisteks kursusteks on hakatud nimetama. Nende ajukohaks oleks Wiljandi ja Wõru wast kõige sündsam, jeda just tehnikalistel põhjustel.

On kawatsetud õpilasi wälja lasta õpetajate seminaaride kolmandast klassist — õpetajateks algkoolide alamatele klassidele, lootusega, et nad seminaari pärast lõpetaksid.

Treuberg leiab, et juurema tähtsusega mitmesugustest kursustest erialadelt on üldharidusliised ja nimelt pedagoogilise siuga kursused. Leiab, et õpilaste wäljalaskmine seminaaride 3. klassist ainult segadust ja rohkem kahju kui kasu wõiks tuua. Ei soowita kekkoolide õpetajate ettevalmistamiseks uusi sumekursusi just nende suure rasuse tõttu. Nende kursuste lõpetajad peaksid tingimata ülikooli edasi õppima minema.

P e d a s j o n küsib ministriumi esitajalt, kas on mõeldud ka laulmise edendamise peale koolides, kas on, räägitud ka sellest julistest kursustest. Riigi koolinõunik K ä i s wastab, et on mõeldud ka laulmise peale ja kawatsetud sellekohased kursused.

W a r r i k toetab Treubergi mõtet, leides, et meil jenni õpetajate organisatsioonest küll kõiki muid küsimusi on arutatud ja käsitatud, mitte aga puhtpedagoogilisi küsimusi, mis just õpetajate otjekohene ülesanne oleks.

Männit soovib õpetajate päeval alla kriipsutada raamatu tähtsust. Kanneb ette käsutada leida kõige kiiremas korras abinõusid nende loetamiseks. Kas koolis peaks olema väärtuslike töö niivõrd õpetajatele kui õpilastele.

Berli seab üles küsimuse: kas ei saaks korraldada organisatsioonides referaate? Need referaadid võiksid olla nii hästi pedagoogilise kui ka muu väärtuslike sifuga.

Bedison kannab ette Wirimaa õpetajate soovi: võimaldada õpetajatele 10-aastase tegemise järele üks vaba aasta (koha ja palga alalhoidmisega) enese teadmiste täiendamiseks ja nende värskendamiseks.

Pärast läbirääkimisi õpetajate edasiharimise ja ettevalmistuse üle loetakse ette resolutsioonid, mis kõik juhatusel juhtimiseerimiseks ja ühtlustamiseks jäetakse ja otjüstatakse neid pärast lõuna mahaeaga ära kuulata.

Lauts leiab, et õpetajate puudusel ei saa praegust Wirimaa õpetajate resolutsiooni teostada.

Warrick ja Ellisson leiavad, et Wirimaa õpetajate ettepaneku teostamiseks tarvilik oleks alaline õpetajate reserveeritud, mida aga praegu ei saa teostada ja mille ülevõlvamine tulevikuski mitmesuguseid raskesti teeks.

Roch mõtab küsimuse üles, kas ei oleks võimalik suvekursustest osavõtjatele õpetajatele, kellel kursused lõpetamata ja nüüd mobilisatsioon alla kuuluvad, ajaühendust kuni kursuste lõpetamiseni murteseda. Selle küsimuse lahendamise otjüstatakse anda õpetajate Liidu eestseisuse kätte.

Otjüstatakse Riigikogu avamise puhul õpetajate päeva nimel telegrammi saata. Tehakse mahaeag kella poole 3 kuni kella 4.

Koosoleku avab kell pool 5 J. Lork. Võetakse vastu ettepanek järjekorras olevad referaadid ära kuulata ja selle järele resolutsioonide vastuvõtmisele astuda. (See ettepanek on õpetajate arastõdust tingitud).

Koosolekut juhatab R. Treffner.

Esineb proua Warma referaadiga käsitööst — sihiga, et õpetajate päev seisukoha mõtaks, misjuurde käsitöö moodustab oleks kõige raskem vastuvõetav: 1) praktiline, 2) lihtne, 3) kasvatav ja 4) pedagoogiline käsitöö. Viimane mood on kõige enam poolehoidu võitnud.

Kooli käsitöö peab kasvama õpilaste keha ja vaimu, ilu ja marjet. Loomise ja mõtlemise võimet. Käsitöö ainet ühenda, et õpilased kopeerijateks, ei muutsuks, et neil huvi asja vastu ära ei kaoks, et nad iseiseisvalt õpiksid tegutsema. Käsitöö peaks ka silmamõõdu, värvimise ja kogu lihaste süsteemi arendama. Kooli käsitöö peaks olema praktiline ses mõttes, et õpilased elus tarvisminemaid asju valmistaks. Mõtetu oleks igajuguste lappide valmistamine, millel praktilist tähtsust ei ole. Käsitöö peaks olema ühtlane nii pois- kui tütarlaste kolmel esimehel õpiaastal. Minult 4. õpiaastast võiks see erineda. Käsitöö tundide arv kolmel esimehel õpiaastal peaks olema vähemalt 3—4, hiljem 2—3. Tööharude valju mitmekesisus peaks läbi viidama — huvi pärast. Mine käsitööl peaks filmas peetama kindlat süsteemi. Käsitöö kandku kindlasti Gesti laadi, omapärase maitset, mis nii paljugi labajust ära hoiaks. Tarmilik on laste arenemisastet filmas pidada. Kooli käsitöö peab iseiseisva ainega efinema, nagu iga teinegi aine kooli õpitavas. Mine ja tarmilikud tööriistad olgu õpilastele tasuta tarvitada kooli poolt. See on klassi õpetusviisi juures juba ühtluse pärast tarvilik.

Käsitöö harud oleks järgmised: 1) jamiöö, laste huvi pärast esimestel õpiaastatel; see on kergesti kättesaadav ja läbi viidav; see võimaldab kõige suuremat loomisanni lendu; 2) paber- ja pappöö: esialgu ainult paber, käärid ja klišeter. Pappööd tohiks ainult teatava piirini õpetada — ainult ilumaitse ja loomisvõime arendamiseks; 3) punumine, ka kergesti läbi viidav; 4) riide- ja lõnöö. Riidetöö all tuleks mõista tikkimist, pilutamist, pejuõmblemist, märkimist ja paikamist. Lõngatöö seisaks niplamises, põlmimises ja võrgufudumises; 5) puutöö; 6) metallöö; 7) majapidamine, mis õue kaunistamises ja toa siseseadmises seisaks.

Tööharusid peaks käsitatama: jamiöö kolmel esimehel õpiaastal; pappöö — samuti pappöö kolmel viimasel; punumist 3. ehk 4.; riidetöö ja lõngatöölastele 2.—6. õpiaastani; puutööd 4. õpiaastast peale; metallööd 5. õpiaastast kuni lõpuni; majapidamine oleks rahva-kooli viimasel aastal.

Referent esineb rea resolutsioonidega käsitatud aine kohta, mis koosolekutele arutamiseks ja vastuvõtmiseks jäävad.

Pr. Warma kaasreferent Kann polnud osalenud. Võetakse vastu soovi-

avaldus ka järgmised referaadid ära kuulata.

Refereeris haridusministeeriumi esitaja, Riigi koolinõunik **R ä i s** ainet „Rõõdusteadus ja kultuur“.

Karstkustööst koolis refereeris prof. **P õ l d**, toonitades arvamist, et karstkustöö just noorte juures peaks algama. Ei või aga noorte karstusest rääkida, kui wanadelt ei tule selleks tuge. Alkoholi müük toob ka ju ainult riiklises majapidamises, kuid statistika tõendab ka juurt kahju kuritegevuste ja õnnetute juhtumuste arvu kasvamise näol. Alkoholi läbi saab halvatud waimline tegevus, järele jääwad ainult loomalikud funktsioonid! Jägedasti aga saamad ka needki halvatud. Sündimise ja suremise statistika mõrdlus paneb meid hõhkuma: meil oli suremus 0,3, sündimatus 27, nüüd aga sündimatus 13, suremus endisest kaks korda suurem. Meie riikline ülesehitustöö nõuab meilt päid. Mis saab aga meie riigist, meie iseseisvusest, kui meie alkoholismi sallime. Glükoosilise riiki ei tohi alkoholismi mahtuda. Tuleks teisi allikaid leida, mis meid rahuldaks.

Tuleb alati walmis olla oma iseseisvuse kaitseks, meie mehed ei tohi raisku minna, nad peavad alati walmis olema oma kodu kaitseks. Kõik eelpool esitatud sunnib mied seisukohta võtma kiihimise lahendamiseks, kas on see majandusline seisukoht küllalt tähtis kõige nende pahede kõrval. Kooliõpetaja olgu see, kes juin nüüd välja peaks astuma; kannab ta ju suure osa vastutamise eest rahwa tulewiku eest oma peal.

Skiriuõpetajad, arstid ja kooliõpetajad kõige pealt peavad karstet olema, et nende eestjuu tõmbab teisi huljana kaasa.

Õpetajate isiklikult seisukohalt waadates on alkohol nende nõrgenenud närwitalwale kahjulik.

Intellektuaalset arenemist ei saa õpetaja kangeltsi kätte, kuid ta ise karstuse eestjuu ei ole.

Tundmuse kasvatamisel on tarwilik elaw eestjuu, mida juba wanad teadusmehed ära on tuinud.

Õpetaja on isik, kelle iga samm silmas peetakse, ta on oma õpilastele ja ümburusele autoriteetlikuks eestjuuks, mille tõttu tal kõigest seisukoha karstuse suhes tuleb võtta. Ameerikas on kõik õpetajad nagu iseenesest karstuse asjus positiivsel seisukohal.

Noorte päewast refereerib õpilane **J u h a n s o n**. Ta esitab kuulajatele noorte hümne. Neil jatkus tahtmist edasi püüdmiseks, hümi tõsise waimlise lõbu vastu. Kõneleja avaldab lootust, et nii paljudki õpetajad neile püüetele wastutulelikud on.

Pikemalt käsitab kõneleja noorte piha ülesandeid. Kutsus üles õpetajastonda toetama nende püüdeid.

Järgneb õpetajate päewa wiimane punkt — Eesti-Soomes koolipäew. Refereerib õpetaja **H. R o o s**. Kõneleja toonitab, et on loomisel ligem ühendus Eesti ja Soomes kooli ja hariduse alal. Mõte on algatuse saanud Eesti koolitegelaste Soomes sõidul 1920 a. juulil ja kindlama kuu omandanud Soome messel. Eesti õpetajate Liit on tarwiliku leidnud olemat ligemal ajal esineda selle ühenduse loomiseks järgmiste ülesannetega:

1) Eesti peab esinema ülewaatega Eesti koolist.

2) Ühisest koolinäitusest Soomes peab ka Eesti osa võtma. Selleks tuleks enne jeda Eesti korraldada kasmatusteadusline näitus.

Peale selle peaks Eesti osa võtma lastelupidust, mis Soomes pärast Soome-Eesti koolipäewa kawatsetakse ära p'dada.

Et jeda kõike läbi wiia, tuleks tarwiline korraldus luua. Peatoimkond võiks Tallinnas asuda, kuna kolmeliikmelised alatoimkonnad maakonna liitude juures oleksid, mille üks liige kuuluks peatoimkonda.

Kõneleja lõpetab sootuga, Soomes koolitegelastele, kes õpetajate päewale termitustelegrammi saatnud, wastutelegrammi termituseks saata. Sellega ühineb koosolek ühel häälel.

Koosoleku juhataja teatab, et referaadid lõppenud on ja avab läbirääkimised.

Enne läbirääkimisi loeb hra **L o r t** ette õpetajate edasiharimise kohta käiwad resolutsioonid, mis juhatusel poolt on süstematiseeritud ja lõpuliku kujul redigeeritud, misjuures kujul nad ka kõik ühisel hääletamisel vastu võetakse. (Waata juurelisatud resolutsioonid *).

Teiste referaatide kohta soovitab hra **L o r t**, et aja kokkuhoidmise mõttes tuleks ainult resolutsioonid ära kuulata, ilma et neid siuliselt arutada.

W a r i k soovitab siiski referaatide tähtsamate punktide üle läbi rääkida.

Koosolek toetab Wariku soomi.

(Arreteh)

KASVATUS

Ametlik osa

3. aastakäik.

Jaanuar 1921.

Nr. 2.

Protokoll.

Koolivalitsuste juhatajate, koolinõunikute ja õpetajate liitude esitajate nõupidamine haridusministeeriumis 19. ja 20. detf. 1920 a.

Koosolid:

I.

1. J. Annusson — Haridusminister,
2. F. W. Mittelsaar — haridusnõunik,
3. J. Käs —
4. E. Martinson — haridusm. koolioj. juh.,
5. S. Anso, — haridusm. koolioj. juh. abi,
6. A. Uuli — haridusm. majandusoj. juh.,
7. J. Johanson — Harjuma koolinõunik,
8. S. Summer —
9. N. Meos — Wirumaa koolin. "
10. S. Linfi —
11. M. Ulf — Järvamaa koolin.,
12. E. Enno — Läänemaa koolin.,
13. G. Keial — Tartumaa koolin.,
14. M. Koots, Wiljandimaa koolin.,
15. F. Tootsi — Pärnumaa koolin.,
16. A. Ujai — Petserimaa koolin.,
17. A. Kõiv — Walgamaa koolin.,
18. Chr. Brüller — Tallinna linna koolin.,
19. G. Ollit — Tallinna linna koolin.,
20. J. Reintamm — Harjuma kooliv. juh.,
21. E. Rosenberk — Wirumaa kooliv. juh.,
22. E. Weidermann — Läänemaa kooliv. j.,
23. J. Söödor — Järvamaa kooliv. juh.,
24. D. Uiga — Tartumaa kooliv. juh.,
25. M. Raud — Pärnumaa kooliv. juh.,
26. J. Zopp — Võrumaa kooliv. juh.,
27. A. Weidermann — Tall. l. kooliv. juh.,
28. A. Neeben — Tartu linna kooliv. juh.,
29. G. Jürvetson — Pärnu linna kooliv. j.,
30. K. Karafin — Narva linna kooliv. juh.,
31. E. Lanmas — Harjuma õp. liidu esit.,
32. P. Pedisson Wirumaa õpet. liidu esit.,
33. M. Väli — Järvamaa õpet. liidu esit.,
34. A. Hansen — Pärnumaa õpet. liidu esit.,
35. W. Adams — Petserimaa õp. liidu esit.,
36. E. Ripmann — Tall. linna õp. felti esit.,
37. J. Söster — Narva linna õp. ühingu es.,
38. J. Piiskar — õpetajate keskliidu esitaja,

Koosolekut juhatab J. Annusson,

protokollid kirjutas A. Linwaldt.

Haridusminister J. Annusson avab koosoleku kell 11 e. l., tutvustades koosolijaid nõupidamise ülesannetega. Tuleks selgusele jõuda, misuguses seisukorras on meil jundusliku alghariduse teostamine, misuguste raskustega tuleb võidelda, ja abinõusid otsida, kuidas raskustest üle saada. See oleks peajoontes nõupidamise kaaluvam osa. Küsimuste wiljatamaks lahendamiseks oleks otstarbekohane neid alaosadesse jaotada, nii et järgmine päevaford vastuvõetav võiks olla:

I. Sundusliku alghariduse teostamine (praegune seisukord ja abinõud etetulevate tahtistuste kõrvaldamiseks):

1. Waesemate õpilaste toetamine;
2. Järelewalwe koolifunduse teostamise üle, walla koolivalitsuste ja hookefogude tegevus, trahwid;
3. Õpetajate seisukord ja wahetord rahwaga;
4. Walgaseadus;
5. Koolimajad;
6. Koolide ja õpetajate warustamine maaga;
7. Õppeabinõud ja õppetarbe;
8. Uuõpetus;
9. Defektseile lastele hariduse andmine;
10. Täienduskoosolid.

II. Koolikohustuse laiendamise võimalus 1921 a.

Peale selle paneb ministeerium ette pealistaudselt puudutada (peaasjalikult informatiooni mõttes) järgmisi küsimusi:

III. Refk- ja kutskoolide wõrk.

IV. 1921 a. kawatsetawad kutsused.

V. Koolitöö süvendamine, noorsoo liikumine, „Noorsoo leht“, „Rasvatus“ 1921 a.

VI. Ühis-Soome koolikongress.

See päevakord võetakse vastu ja täiendatakse koosolijate poolt veel järgmiste punktidega:

VII. Võõraste keelte õpetamine.

VIII. Mõisjagune peaks kasvatusel siht olema meie Eesti koolides.

IX. Koolide aruanded.

X. Õppekavad.

XI. Maafonna- ja linnafoolivalitjaste tegevuse ühtlustamine.

2.

G. Martinson teatab, et ministeeriumil võimalik ei ole täielikku ülevaadet anda alghariduse teostamise kohta käesoleval momendil, kuna sellekohaste küsimuste peale, mis umbes kuu aja eest koolivalitjastele jaadetud, on vastanud ainult mõned üksikud koolivalitjused, mispärast ministeeriumil ka raske on jelles küsimuses kindla seisukohaga esineda. Kõneleja kannab ette teated alghariduse teostamise kohta üksikuis koolivalitjuskondades. Nende koolivalitjaste juhatajad, kust aruanded saamata, kannavad ette teateid oma koolivalitjuskondade kohta. Aruannetest selgub, et tahtistajaks alghariduse teostamisel on üleüldise kooli ülevõlpidajate omavalitjaste raske majandusline seisukord, eriti kooliruumide, õppeabinõude ning — õpperaamatute ja õpetajate puidus, lastevanemate kehvus, karjaskäimine.

3.

Pikemaid läbirääkimisi tekitas küsimus, kuidas kooliruumide puudusest üle saada. Võeti vastu järgmised otsused:

1. Mõisa majade ja mõisajüdamete väljaandmisel tuleb eesõiguslikult koolide majadega ning maa-ga varustamist silmas pida. Nende tarvitamisele andmise lepingud peavad vastama kooli huvidele. Põllutöö- ning haridusministeeriumi vahel tuleb korraldada komisjon normaalepingute välja-töötamiseks.

2. Koolimõrgu teostamiseks tarvi-minewad mõisate hooned tuleks anda kooli ülevõlpidajatele alaliselt tarvitamiseks ilma üürita.

3. Koolimõrgu kuuluvate mõisamaja-de ja maade tarvitamise tingimur-

jed tulevad koolide ülevõlpidajale asu-tustele hiljemalt 1. märtsiks 1921 a. teata-da ja majad kui ka maad hiljemalt 1. mais 1921 a. üle anda.

4. Haridus- ja põllutööministeeriumi vahel ajutatakse komisjon, kes lahendaks mõisa maade ja ma-jade koolidele tarvitamiseks andmise küsimusi juhtumustel, kui kohtadel ei suudeta kokku leppida.

5. Maandamise määrused tulevad kokkuvõlaske wiia algkoolide seadur-jega.

6. Enne lõpulikku planeerimist tuleb tarbekorral mõisa maju ja jüdameid kooli-dele ka ajutiseks tarvitamiseks lubada.

7. Kirikumaaude ja kiriku-koolide ning abikoolide ülevõtmist tu-leb selgitada ja kiirendada.

8. Tuleb kiirendada raudtee koo-lide ülevõtmist haridusministeeriumi alla.

9. Koolimajade jaamiks peab ref-wiitiooni võimalus olema.

10. Kooliruumide puuduse kõrvalda-miseks tulevad kõige mõjuvamad abinõud tarvitusele võtta selleks, et uute kooli-majade ehitamine viibimata algaks.

11. Selleks tuleb maksujüsteemi nõnda korraldada, et kooli ülevõlpidajail ehituskulude kandmine võimaldatud oleks.

12. Omavalitjastele tuleb koolima-jade ehitamiseks riiklist toetust wõi-maldada, abirahade, pikaajaliste laenu-de wõi hinnata ehitusmaterjali näol.

13. Tunnistada otstarbekohaseks, et maafonna koolivalitjuse wal-la koolide eelarwede kinnitaks. Et „Eestimaa koolivalitjuse ajuti-ste korralduste“ § 17. p. h. omavalitjuse peawalitjuse ja maafonnawalitjaste admi-nistratiiv-osalondade poolt tarwilijelt tä-hele pandud ei ole, tuleb haridusministeeriumil nõutada kindel seletus selle seaduse täitmise sunduslikkuse kohta.

14. Tuleb riigivalitjusest tungiwalt nõuda tarwilist krediiti algkooli-de seaduse § 27 teostamiseks.

15. Majad, mis enne sõda koolide tarwitada olid, tulewad awalikkudele koolidele tagasi anda.

16. On tarwilik, et haridusministeerium mitmesuguste koolitüüpide eeskujulised plaanid walmistaks ja trükkis awalbaks. Samuti on soowitav wälismaa koolide eeskujulikke plaane rah-

wate tutvustamiseks trükkida lasta.

17. Tarnwikiluks pidada, et maa k o n d waldale koolimaja ehitamisel toetaks.

18. Ministeeriumi tähelepanu jelle peale juhtida, et riigi p ä r a l t o l e w a t e majade kasutamise f o r d kindlaks määrataks, et majade tarnwikil remonteerimine ära ei jääks.

Karwa linna kooliwalitsuse ettepanek, temale ühefordist abiraha ja pikaajalist laenu koolimajade ehitamiseks määrata, lüfati tagasi. Selleks tuleks temal ministeeriumis motiweeritud kirjalku ettepanekuga esineda.

Randi ette koolimajade ehitamise fondi kasutamiseks Riigikogus esineda järgmistele ettepanekutega.

1) Wiirituse hinnale 25 protj. juure lisada, milline jumma täiesti tähendatud fondi heaks läheks.

2) Sama fondi heaks maks peale panna wallalistele inimestele ja lasteta abielupaaridele.

Esimese ettepaneku vastu oli suur enamus. Teine ettepanek lüfati ka 13. häälega 12 vastu tagasi.

4.

Koolidele ja õpetajaile m a a a n d m i s e a s j u s w d e t i vastu järgmine ettepanek:

Haridusministeeriumil tuleb Wabariigi walitsuses esineda ettepanekuga, et koolidele maa muretemiseks maksma pandaks f o r d, mis on ette nähtud haridusministeeriumi poolt Wabariigi walitsusele ette pandud awalikkude algkoolide seaduse elluwõimise määruse 13. paragrahwis:

„Kui koolile tarnwikil oja maa muretemiseks on waja ära kasutada koolimaid (talusid), mis on wälja renditud kõrwalistele isikutele (mitte õpetajaile), wõi õpetajaile rohkem kui seaduses ette nähtud ja kui võimalik neile on anda, siis tulewad rendilepingud lõpetatuks lugeda 6. maist 1921. aastast, kuigi rendileping fauema aja peale oli tehtud; hiljemalt jamaks tähtajaks on kooli maade ja ruumide rentnikud kohustatud wabasama nende käes tarnwikil olerwad koolimaja eluruumid ja majapidamiseks tarnwiskinewad kõrwalhooned“.

5.

Olulisemaks koolikohustuse täitmise tahtistajaks tunnistatakse õpilaste kirjastamiseks; ühelt poolt arwatakse, haridusminis-

teerium peaks määrama f ü g i s e j e õ p p e t ö ö alguseks maa ja linna algkoolides isefugused tähtajad, silmas pidades kohalikkude kooliwalitjuse soowiwalbusi. Et maal lapsed sama palju õppekursust suudaksid läbi wõtta, tuleks neile lühemad pühade waheajad ja suwel korbamispäewad määrata. Teiselt poolt arwatakse, et võimalik on praegust kooliaasta pikkust ka maal maksma panna. Oles aga tarnwikil kohalikkudel kooliwalitjused ja hoolekogubel rohkem koolikohustuse täitmise eest hoolt kanda: lapsi õigel ajal nimetirja kanda ja neile jellest teatada, waejemaile abi anda jne. Wikema läbirääkimise järele jõutakse arwanisele, et küsimuse otustamiseks weel wähe andmeid. Tarnwis kindlaid teateid jelle kohta kohadelt koguda, kui palju lapsi tõesti sunnitud on kirjastajamise pärast ja kui kaua koolist puuduma, ja küsimust te wadel meestel arutamisele wõtta.

6.

Õpilaste tehmis tunnistatakse olulise maks sundusliku alghariduse teostamise tahtistajaks. Abiandmine on waga puudulik oluud. Abi on antud ka ainult nendele, kes juba kooli on juutnud astuda, aga paljud lastewanemad ei juuda last kooli panna, puuduwad riided ja jalandud. Oles tarnwis suuremal määral kogufondlist abi anda, aga ka riik peaks appi tulema. Kindlaid ettepanekuid abiandmise kohta ei tehtud.

7.

Stange maa tagant koolis käimine sunnitab ka palju raskei, ijeäransis waejemaile. Arwatakse soowitawaks, et lapsed wõiksid wõdra walla koolis käia, kui see neile lähemal ajub. Kui koolis õpiwad lapsed mitmest wallast, siis tulewad kooli majanduslikud kulud waldabel ühelt kanda, wastawalt nende laste arwile.

8.

Arwati tarnwikiluks, et koolimaja küttemiseks tarnwiskinewa küttematerjaali faamijeks tuleks plütöministeeriumile ettepanek teha koolidele kõige lähemast riigimestjast puid anda.

9.

Koolikohustuse täitmata jätmise eest trahwimine ei ole juuri tagajärgi annud. Hoolekogud ei ole suuremalt jaolt juutnud trahwimises otstarbekohast korda läbi wiia. Maafonna- ja linna kooliwalitjused

tuleks trahvimise kohta kindlad juhtkirjad välja töötada ja maksma panna. Wõetakse vastu järgmised ettepanekud:

1. Seaduses ettenähtud sunniabindude määramine ja sissendudumine mõtta hoolkogudelt, mis oma iseloomu poolest enam vähem wabatahtlikud ajutised, ja anda walla koolivalitsuste ülesandeks.

2. Omawalitsuse seaduse väljatöötamisel, mis kõige kiiremas korras tuleb läbi wiia, walla koolivalitsuse korraldust niimuti, et walla koolivalitsus oleks tegelikult wallawalitsuse osakonnaks, selle juhataja — walla koolivanem — wallawanema abi õigustega.

10.

Õpiabindude puudus on suur. Arwatakse tarwilikuks, et koolile sunduslikult muretsetamate õpiabindude nimefiri tuleks kõige lähemal ajal kokku seada. Ministreeriumi poolt teatatakse, et nimefiri loodetawasti jaanuarikuul walmis saab ja et eesttulewal juwel ministreerium Wiljandis ja Wõrus kamatseb õpetajaile kursused toime panna kodujel teel õpiabindude walmistamise oskuse omandamijeks.

11.

Koolisunduse teostamist on tahtistanud ka õpetajate puudus. Õpetajate puuduse kõrvaldamise küsimuses mõeti vastu järgmised ettepanekud:

1. Õpetajate ainelist seijuforda tuleb niimõrd kindlustada, et nad teistesje elukutsetesje ei põgeneks.

2. Seminaari lõpetajaile ära feelata ülikooli astuda enne seda kui nad 2 aastat õpetaja ametis olnud.

3. Yuua algkoolide alamate klasside õpetajate ettewalmistamiseks kaheaastased kursused isikule, kellel on vähemalt 6-aastase algkooli lõpulist haridus.

4. Korraldada kutseta õpetajaile, kellel keskooli haridus, sunduslikud lühikesajalised kursused pedagoogiliste ainete arwutamijeks.

5. Õpetajate seminaaride kursust ajutijelt nii korraldada, et seminaari esimehe koline õpiaasta lõpetajad omandaksid õiguse õpetada algkooli alamais klassides.

12.

Silmas pidades asjaolu, et 4-aastane sundusline algkool weel soowitawal määral teostatud ei ole, arwatakse, et 1921. aastal ei ole soowitaw 5-dat õpiaastat sunduslikelt maksma panna.

13.

Haridusnõumitused informeerisid koosolekut, misjugasjes seijuforras on õpifawade walmistamine. Loodetakse algkoolide õpifawadega 1921 a. jaanuarikuul walmis jaawat.

14.

Uwaldati arwamist, et ministreeriumi korraldus Inglis keele esimehe mõõra keele kohale määramise asjus on ehadnneetunud. Yuuduwad õpetajad. Oles waja olnud enne suuremal arwul õpetajaid seetada.

Niuid toob aga korraldus tahtistusi ühtluskooli läbiwiimisele. Soowitati ministreeriumi korraldust rewideerimise alla wõtata. Teiselt poolt seletati, et raskused mõitmatud ei ole. Otsustati feeltefisiimust järgmijel koosolekul põhjalikuma harutuse alla wõtta.

15.

E. Martinson ja G. Ollik informeerisid koosolekut ühis-Soome kongressi asjus. Arwatakse tarwilikuks kongressi korraldustööd õpetajaskonna hooleks jätta, kuma ministreerium ja koolivalitsus asja peaks toetama.

16.

E. Martinson ja A. Kuut tutwustawad koosolekut kooli aruannete wormidega. Soowitatakse, et aruane peaks sijaldama enefes ka andmed majanduslisse seijuforra kohta ja et aruande wormid kõige lähemal ajal trükis awaldataks.

17.

E. Martinson loeb õpetajate uue palgaseaduse ette, tarwilisi seletusi tehese.

Soosolijate poolt awaldatakse arwamist, et soowitaw ei ole, et uue palgaseaduse järele maa õpetajatel korteri ja marchoha järgi palgast osa maha arwatakse, et internaatidega koolidest õpetajad põgenewad, kuma seal tasuta lijatööd tuleb teha ja et tarwis oles omawalitsusi uue palgaseaduse projektiga mõimalikult ruttu tutwustada, et nad eelarwete tegemise juures seda arwesse teaks wõtta. Nõhutatakse maksu süsteemi muutmise tarwidust ja arwatakse, et riik õpetajate palgad terweni oma kanda peaks wõtma. Loonitatakse, et kooli juhataja rõhkem tunde peaks andma. Uwaldati aga ka wastupidiseid arwamisi.

Otsustati: Õpetajate uus palgaseaduse eelõu wastuõpetawaks, selle oma-

walitsuse asutustele tutvustamiseks saamine ja uue matfusüsteemi läbiviimise kiirustamine tarwilikuks tunnitada.

18.

E. Martinson teatab haridusministeeriumi kawatjustest 1921. a. kutsuhariduse ja õpetajate ettevalmistus- ning ebasiharimis-kursuse alal.

Uwadatakse arvamist, et kursuseid liiga palju on, et lektorid igale poole ei jätku, kuid leitakse, et osawõtjate rohkusel

kursuseid koondada jää ei. Soowitatakse õpetajate sumbekursuseid ka Narwas pidada ja kutsuga õpetajatele lühemaid kursusi korraldada, Soowitatakse kooliwalitsustele aga üleüldiselt teatavaks teha, kus ja mis-ajugused kursused 1921. aastal korraldatakse.

Soosoleku juhataja: J. Annusson.

Protokoll kirjutaja: A. Linwaldt.

Õige: Kooliofats. jekt. abi: A. Linwaldt.

Haridusministeeriumi määrused ja korraldused.

Uraakiri.

Wõru maakonna kooliwalitsusele.

(Uraakiri kõigile kooliwalitsustele.)

Wastuseks teie 9. detj. nr. a. nr. 2415 kirjale teatab osakond, et kui algkoolis iga õpetaja kohta tuleb nädalatunde kolmkümmend ehk rohkem, siis peab koolijuhataja tundide arwu aluseks 30 wõtuna, j. o. juhataja annab sellest arwuist iga klassi kohta 2 tundi nädalas vähem.

Kõrgkoolis juhtumisel aga, kui algkoolis iga õpetaja kohta tuleb vähem kui 30 tundi, siis peab ka kooli juhataja tundide arwu sellest samast arwuist wõtama.

Kooli juhataja nädala tundide arwu määramise juures peab aga peale selle veel silmas peetama, et see arwu mitte alla 12 ei ole.

15. jaan. 1921. a. Nr. 20.184.

Osak. juhataja: A. Kuut.

Sekretäär: A. Kaalep.

Õige: Sekretääri abi: A. Linwaldt.

Maakonna- ja linnawalitsustele.

Haridusministeeriumi poolt 6. detsembril 1918. a. nr. 172 all antud korralduse järele wõitwad kooliõpilased ainult emakeelsetes koolides õppida.

Et mitmed lastewanemad ministeeriumi poole on pööranud palwega, nende lastel erandina lubada wõdrafeelses koolis õppida, paludes kooliwalitsuste sellekohast eitawat otsust muuta, siis tuletab kooliofakond haridusministeeriumi 8. septembri otsuse põhjal kooliwalitsustele meele, et ministeeriumi 6. detsembril 1918. a. nr. 172 korraldusest kõr-

wale kaldumata tuleb kinni pidada, mis-ajuguseid erandid, peale mainitud korralduse p. 3. ettenähtute, mitte lubades.

9. sept. 1920. Nr. 21.852.

Osakonna juhataja abi Anso.

Sekretääri k. t. eest M. Bekker.

Uraakiri.

Maakonna- ning linnakooliwalitsustele ja riigikoolide juhatajatele.

Täienduseks 1920. a. 2. septembri nr. 21.737, 3. sept. nr. 12.440 ja 15. sept. 12.568 ringkirjadele teatab haridusministeerium, et nad ei käi õigusteta ja riiklise toetuseta erakoolide kohta.

4. detj. 1920. a. Nr. 23.062.

Haridusminister: J. Annusson.

Kooliofats. juhataja: E. Martinson.

Algkirjaga õige:

Sekretääri k. t.: (allkiri.)

Uraakiri.

Maakonna- ning linnakooliwalitsustele ja riigikoolide juhatajatele.

Haridusministeeriumile tulnud teadete järgi õpetatakse mõnes kohas algkoolides ujuõpetust kooli õpiamete õpetamise aja piirides — kolmanda, teise ning isegi esimese õpitummi ajal — ja peetakse endist wiisi palweid õpitöö algusel ning lõpul ja enne jõumist ning magamaminemist. E. a. 22. novembri nr. 22.886 ringkirjaga on haridusministeerium juba selle peale tähelepanu juhtinud, et awalikkude algkoo-

libe seaduse § 2. järgi usudpetust algkooli õpetamasse võtta ei või, ehk küll tahtust ei tehta, kui kooliruumides kooliskäimale õpilastele usudpetust erawiisil mahatahtlise ainena õpetatakse. Aga see võib juhinduda ainult pärast kõiki õpitunde. Et algkool ilma usudpetuseta on, siis ei ole ka lubatavad koolis tema õpilastele üleüldiselt korraldatavad usulised talitused, nagu palvepidamised enne või pärast õpetunde või enne söömist või magamaseitmist.

9. detj. 1920. a. Nr. 23.137.

Haridusminister: J. N n n u s j o n .

Kooliojak. juhat.: E. Martinson.

Alguskirjaga dige:

Sekretäri abi: (allkiri.)

Järva maakonna koolivalitsusele.

(Arakiri kõigile koolivalitsustele.)

Wastuseks Teie 2. okt. j. a. nr. 3740 järelepärimisele kutsetunnistuse maksmuse kohta juhtumusel, kui õpetaja pärast kutsetunnistuse omandamist lohe ametisse ei asu ehk mahpeal õpetajaametist loobub, teatab ojakond, et kutsetunnistuse maksumus ajakestuse tagajärjel ei kao, kuid neid isikuid, kes kutsetunnistuse omandamisele järgnevatel aastatel õpetajaametis ei olnud, on soovitatav ainult õpetaja kohustetahtjaks registreerida.

21. okt. 1920. Nr. 22.450.

Dakonna juhataja abi Anso.

Sekretäri k. t. A. Ruut.

Tartu maakonna koolivalitsusele.

(Arakirjad kõigile koolivalitsustele.)

Teie 16. nov. j. a. nr. 2291 kirjas ette toodud küsimuste kohta tegi haridusministeerium järgmise otsuse:

1) „Et järelewalve internaatides õpetaja muude kasvatustlike ülesannete hulka kuulub, sellepärast ei ole õpetajate palgaseaduses kasvatajate instituuti üleüldise ette nähtud. Haridusministeerium loeb loomulikuks, et kasvatustöö õpetaja ametiga ligemas ühenduses oleks, kuid ei tee omalt poolt tahtust ühiskul juhtumistel kasvataja ametisse seadmiseks, kus see tarvilik on. Kuna sellekohased erimäärused puuduvad, võivad kasvataja-ametis seiseseadjad oma kulul kasvatajatele palka maksta wabal kokkuleppel.

2) Õpetajate ülemääratundide andmise kord ja tasu suurus on õpetajate palgaseaduse § 10. ette nähtud. 3) Koolijuhataja ülemääratundide andmine ei ole soovitatav. Ille koolijuhataja kohta määratud tundide arvu võib koolijuhataja tunde anda ainult tungiva tarbe korral, kuid igal üksikul juhtumusel otjustab seda maakonna- ja linnakoolivalitsuse ettepanekul haridusministeerium. Sijatundide eest makstakse koolijuhatajale erataju tundide arvu järele, mida tema juhatajale määratud tundide arvust rohkem annab, iga nädalatunni kohta kolmekümnendik oja palgast, mida ta õpetajana saaks.“

7. detj. 1920. a. Nr. 22.861.

Dakonna juhataja abi: S. Anso.

Sekretäri k. t. A. Ruut.

Alguskirjaga dige:

Sekretäri abi: A. Linwaldt.

Arakiri.

Maakonna- ja linnakoolivalitsustele ja riigikoolide juhatajale.

Wabariigi Ajutise Walitsuse 1918. a. 2. septembri ajutise määruse põhjal haridusministeeriumi poolt 6. ja 17. detsembril 1918. a. nr. nr. 172 ja 379 ja 9. sept. j. a. nr. 21852 all tehtud korralduste järgi peamad lapsed emakeelses koolis õppima. Wõdrakeelses koolis ajutiselt õppida võib laps ainult mõjuwail põhjustel kohaliku maakonna- või linnakoolivalitsuse lgaga. Haridusministeeriumil on jagedasti küsimusi lahendada tulnud, kus koolijuhatused olid wõtnud kooli mastu lapsi, kelle emakeel ei ole jelles koolis õpikeseleks, kuna et koolijuhatus lastewanemait oleks nõudnud kohaliku maakonna- või linnakoolivalitsuse kirjalikku luba selleks, et laps võib wõdrakeelses koolis ajutiselt õppida.

Haridusministeerium palub maakonna- ja linnakoolivalitsusi kõigidele era- ja atwalikkude koolide ülewalpidajale allkirja mastu teatada, et haridusministeerium seaduslikule mastutusele wõtab kooli ülewalpidaja ja kooli juhataja, kes oma kooli ilma maakonna- või linnakoolivalitsuse kirjaliku loata w a s t u w õ t a b ehk kooli õpilasena e d a f i p e a b lapsi, kelle emakeel ei ole koolis õpikeseleks.

Whtlasti palub haridusministeerium koolivalitsusi kooliõpilaste emakeelses koolis õppimise juhtes antud korralduste tä-

pipealset läitmist nõuda ja lubasid mõdra-
 feelses koolis õppida õpilastele mitte pite-
 maks ajaks, kui üheks õpeaastaks, välja
 anda.

10. detj. 1920. a. Nr. 23.155.

Haridusminister: J. Annusson.

Kooliofak. juhataja: E. Martinson.

Algfirjaga õige:

Sekretäri abi: (allkiri).

Maakonna- ja linnawalitlustele.

Mitmetel poolt tulnud sellekohaste jä-
 relpärimiste puhul seletab haridusminis-
 teeriumi kooliofakond, et amalikude alg-
 koolide seaduse § 2. järele usuõpetust alg-
 kooli õpitavasse ei või võtta.

Kui kooliõpilaste vanemad soovivad
 oma kooliskäimale lastele pärast harilikke
 koolitunde kas kooliruumides või mujal
 usuõpetust eraviisil wabatahtliku õpiaine-
 na õpetada lasta, siis ei tee haridusminis-
 teerium selleks tahtust, kuid ministeerium
 ei pea lubatavaks, et algkooli õpilasi usu-
 õpetusega üle kahe tunni nädalas finni
 hoitaks.

22. nov. 1920. a. Nr. 22.886.

Haridusminister: J. Annusson.

Kooliofakonna juhataja:

E. Martinson.

Algfirjaga õige:

Kooliofakonna sekretäri abi:

M. Linwaldt.

Maakonna- ja linnakooliwalitlustele.

Mitmed koolide ülewalpidajad paluvad
 haridusministeeriumilt luba välismaalasi
 õpetajaks võtta, ilma, et nad oma palmet
 tungiva tarwidusega põhjendaks.

Õnneks kirjavahetust ära hoida, seletab
 ministeerium oma 3. septembri s. a. nr.
 12.440. korralduse juure järgmist:

1) õpetajate kohad, kus läinud õpiaas-
 tal välismaalased ametis olid ja uut õpe-
 tajat Eesti wabariigi kodanikkude seast
 ametisse võetud ehk väljamaalast hari-
 dusministeeriumi loaga 1920—1921. õpi-
 aastaks registreeritud ei ole, — loetakse
 wabaks;

2) koolide ülewalpidajad, kes välja-
 maalaste õpetajaks registreerimist nõutaja-
 da tahavad, peavad kohalikele maakonna-

või linnakooliwalitlustele jisse andma tõen-
 dusel selle üle, et nad ilma tagajärgedeta
 kõik abinõud ära on kasutanud selleks, et
 wabale õpetaja kohale Eesti wabariigi ko-
 danikku saada, ligi liigades teateid nende
 Eesti wabariigi kodanikkude üle, kes wal-
 mis olid wabale kohale, ahuma;

3) punkt 2. mainitud juhtes võivad
 kooliwalitlused ainult tungiva tarwidusega
 põhjendatud ja nõutud teadetega warus-
 tatud sooviatwalduji haridusministeeriumi
 mile otjustamiseks edasi jaata, awalbades
 kaaskirjas kooliwalitluse seisukohata.

15. sept. 1920. Nr. 12.568.

Haridusminister: Fr. Sauer.

Nantselai juhataja: J. Rebane.

Algfirjaga õige:

Alsjaajaja eest' M. Kunt.

Krakiri.

Maakonna- ja linnakooliwalitlustele.

Haridusministeeriumi poolt on ameti-
 sise seatud spordi-instruktor Konstantin
 Saar (Madreks: Tartu, Fortuna tän. nr.
 5, krt. 3), kelle ülesandeks on peaaesjalikult
 väljaspool kooli-noortsoo organisatsioonide
 ja spordi seltsides loengute korraldamine
 ja spordi edendamise. Seltsid ja oja-
 konnad võivad nimetatud ametnikku wäl-
 ja kutsuda lühikeajajalisi kurjusi pidama
 spordi alal. Wäljakutsumisest tuleb kooli-
 ofakonnale kaks nädalat ette teatada.

Wäljakutsumise tingimused: instruktore-
 rile prii korter anda ja hobune lähemasse
 jaama wastu jaata ning tagasiõidu korral
 lektor hobusega jaama jaata.

Kooliofakond palub sellest walla kooli-
 walitluste kaudu asjast humitatud seltside-
 le teadustada.

8. jaan. 1921. Nr. 288.

Osakonna juhataja: S. Anso.

Sekretäri k. t.: M. Kaalep.

Algfirjaga õige: sek. abi: M. Linwaldt.

Krakiri.

Maakonna- ja linnakooliwalitlustele ja riik- koolide juhatajaile.

Et mitmes Eesti õpikulega keskkoolis
 õpetaja puudusel ühiskondteadust ei õpetata
 ehk õpetataks ajutiselt Wene keeles,
 leiab haridusministeerium tarwiliku ole-

wat ajulist rändawat ühiskondteaduse ta-gawara õpetajat (lektori) ametisse seada, kellele palga maksab ministereium wasta-wa kooli arwel, kuna kooli majandusliste kulude kandja peab tajuma joidufulud ja andma kohalwibimise ajaks prii korteri.

Ühiskondteaduse rändawat õpetajat on määratud ajalooteadlane hra Emil Matisen, kes pikemat aega keffkooli õpetaja-aks olles ühiskondteadust õpetanud.

Ühiskondteaduse õpetamiseks määratud tunnid, mis enne ja pärast hr. Matise-ni ettelugemisi wabaks jääwad, tuleb ära kasutada teiste ainete õpetamiseks, kuna hra Matiseni ettelugemiste puhul, mis igas koolis wast eht kaks kuni kolm nädalat kestaks, tarwiduse järele päewas kuni kolm õpitundi teistest õpiainetest tuleb wabaštada.

Almalikkude ja riigi poolt toetust saawate Eesti õpiketelega keffkoolide ülewal-pidajail tuleb nende koolide jaoks, kus ühiskondteadust õpetajate puudusel ei õpe-tata või õpetatake Wene keeles, ühiskond-teaduse õpetaja hr. Matiseni kohale saat-mise suhtes kooliwalitjuse kaudu haridus-ministereiumi poole pöörata.

24. jaan. 1921. Nr. 2529.

Haridusminister: J. Annusson.

Kooliojak. juhataja abi: S. Anso.

Algkirjaga õige: Kooliojak. sekr.-abi:

A. Linwaldt.

Krakiri.

Maakonna- ja linnakooliwalitjustele ja riikikoolide juhatajaile.

Etteulnud arusaamatuste foridumiste arahoidmiseks teatab haridusministeerium, et ettenähtawail juhtumustel, nagu õpetajate kongresside, koosolekute ja muil sarnastel foridabel õpitööd terwes kooli-walitjuskonnas katkestada võib ainult ha-ridusministereiumi loal.

24. jaan. 1921. a. Nr. 2521.

Haridusministri abi: E. Martinson.

Kooliojak. juhataja abi: S. Anso.

Algkirjaga õige: Kooliojak. sekr.-abi:

A. Linwaldt.

Krakiri.

Maakonna- ja linnakooliwalitjustele.

Haridusministeerium palub maakonna- ja linnakooliwalitjusi lähemal ajal oma motimeeritud arwanisi awaldab jelle koha-ta, millal mõiks käesolemal kooliaastal lõppeda õpitöö (keff-, kutse- ning algkooli-des maal, linnas) ja kui kawa kestaks ülestõusmise-pühade waheaeg.

Omalt poolt arwab haridusministeerium, et õpitööd maa- kui ka linna-alkfoolides ja neile wastawais keff- ning kutse-koolide klassides mõiks lõppeda 21. mail (armesse mõttes awalikkude alkfoolide seaduse elluwimise määruses ettenähtud õpi-töö wältust). Keff- ning kutsekoolide üle-mais klassides mõiks õpitöö lõppeda 16. juunil (mis kokku lähaks endise õpeaja lõ-puga keffkoolides). Ülestõusmise-pühade waheaeg mõiks festa käesolewal aastal kaks nädalat peale nende koolide, kus ju-gisel õpitöö määratud ajast hiljem algas ja kus sellepärast nimetatud waheaeg ai-nult üks nädal peaks kestma. Tuleks kaaluda küsimust, kas ülestõusmise-pühade waheajaks ei mõiks kõigis koolides poolteist nädalat määrata ja kas ei oleks otstarbe-kohane, et koolid, kus õpitöö jügisel enam kui kaks nädalat määratud ajast hiljemalt algas, kewadel üks või kaks nädalat kawe-mini peaksid töötama.

22. jaan. 1921. a. Nr. 2486.

Haridusminister: J. Annusson.

Kooliojak. juhataja: E. Martinson.

Õige: Kooliojak. sekr.-abi: A. Linwaldt.

Krakiri.

Kõigile kooliwalitjuste juhatajaile, kooli-nõunikudele ja õpetajate liitude esitajaile.

Kooliojakond saadab siin juures algkir-ja 19. ja 20. detsembril 1920. a. arapeetud kooliwalitjuste juhatajate, koolinõunikude ja õpetajate liitude esitajate nõupidamise protokollist Teile teadmiseks.

Kooliojak. juhat. abi: S. Anso.

Sekretääri k. t.: A. Kaalep.

Õdige: Sekretääri abi: A. Linwaldt.

Tähtis koolivalitsustele, õpetajatele ja haridustegelastele.

Asutava Kogu poolt 7 mail 1920. a. vastuvõetud

'Avalikkude algkoolide seadus'

ühes

Vabariigi Valitsuse poolt 17. sept. 1920. a. vastuvõetud määrusega seaduse elluviimise kohta.

Hind 30 mrk.; üle 10 eksempl. tellijaile à 25 mrk.

LADU Eesti Õpetajate Liidu büroos

TALLINNAS, Pikk tänav 54.

Kõnetraat 1463.

Raiküla kõrgem algkool
Harjumaakonnas vajab

õppejõudu.

Valimine Raiküla vallamajas,
20-ndal veebruaril s. a.
Valimistel esineda isiklikult
ehk kirjalikult.

Adress: Rapla, Raiküla valla-
valitsusele; lähem raudtee-jaam —
Hermet.

Vallavalitsus.

Ilmusid trükist:

Venekeele

etümoloogia
koolidele.

Õpetajate rühma

„Kaasaegne“
kirjastik № 1.

Uue kirjaviisi järele, lisadega
Oskus sõnade sõnastik.

A. MARFELDTI

„Aabits“

Piltidega. Kõvas köites.

Kirjastus „VALGUS“
Viljandis.

KASVATUSTEADUSLINE AJAKIRI
„KASVATUS“

ilmub Eesti Õpetajate Liidu väljaandel 1921. aastal

kahe osas:

1. Pool-kuukiri, mis ilmub iga kuu 15. ja 30.p. ja sisaldab lühemaid kirjutusi pedagoogilistest ja metoodilistest küsimustest, koolitöö ülevaateid Eestis ja välismaal, arwustusi koolikirjanduse alalt, organisatsioonide teateid ja haridusministeeriumi ametliku osa.

2. Teise osa moodustavad pikemad pedagoogilised ja metoodilised tööd, mis ilmuvad kaasannetena perioodilisele väljaandele üksikute raamatutena, kogusummas 24 trükipoognat. Neist ilmuvad käesoleval aastal:

1. Vaateõpetus (Kodulugu) II-tegelik osa.
2. Uuemad voolud kasvatusteaduses.
3. Töökool.
4. O' Shea, Aktiivsuse tähtsus kasvatuses.

„KASVATUSE“ tellimishind kuus on:

ühes kaasannetega — 60 marka; ilma kaasanneteta — 40 marka.

===== Üksik nummer 25 marka. =====

Endised aastakäigud: 1919. a. — 90 marka, 1920. a. — 360 marka.

Vähemalt 10-ne aastakäigu tellijaile 30% hinnaalandust.

Aadress: Tallinn, Pikk tän. 54. „KASVATUS“

Telefon 14—63.

Eesti õpetajate Liidu Juhatus.